

Методичні рекомендації
щодо навчання української мови і літератури учнів 5 – 9 та 10 – 11 класів
у 2026/2027 навчальному році

Методичні рекомендації спрямовані на розвиток професійної компетентності учителів української мови та літератури в умовах неперервної освіти та адресовані учителям-словесникам закладів загальної середньої освіти, консультантам центрів професійного розвитку педагогічних працівників, які здійснюють науково-методичний супровід діяльності учителів української мови і літератури, працівникам органів управління освітою територіальних громад, головам методичних об'єднань учителів української мови і літератури.

Методичні рекомендації укладено на основі матеріалів Міністерства освіти і науки України, Державної установи «Український інститут розвитку освіти», Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, Офісу впровадження Нової української школи при Міністерстві науки і освіти України та результатів науково-методичної і дослідно-експериментальної роботи у Тернопільському ОКІППО:

- окреслено основні завдання реформування базової середньої та повної загальної середньої освіти, організації освітнього процесу на уроках української мови і української літератури у 5 - 9 класах відповідно до положень Державного стандарту базової середньої освіти (2020) та у 10 - 11 класах відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти зі змінами (2011);
- узагальнено рекомендації щодо запровадження Концепції «Нова українська школа» у базовій середній освіті в освітній галузі «Мови і літератури»;
- запропоновано шляхи підвищення рівня якості знань здобувачів освіти з мовно-літературних предметів (українська мова та українська література);
- визначено нормативну базу, запропоновано корисну літературу, інтернет-ресурси, які розширяють інформаційне поле щодо підготовки учителів-словесників до роботи у 2026/2027 навчальному році.

1. Структура освітнього процесу повної загальної середньої освіти

Відповідно до статті 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту» (зі змінами – Закон № 2157-ІХ від 22.03.2022) освітній процес організовуватиметься за такими циклами:

початкова освіта

- перший цикл – адаптаційно-ігровий (1-2-й роки навчання);
- другий цикл – основний (3-4-й роки навчання);

базова середня освіта

- перший цикл – адаптаційний (5-6-й роки навчання);
- другий цикл – базове предметне навчання (7-9-й роки навчання);

профільна середня освіта

- перший цикл – профільно-адаптаційний (10-й рік навчання);
- другий цикл – профільний (11-12-й роки навчання).

2. Нормативно-правова база для організації роботи в 2026/ 2027 навчальному році (з активними покликаннями на офіційні джерела)

- Закони України «Про освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>), «Про повну загальну середню освіту» (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>).
- Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 988 (<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>).
- Закон «Про повну загальну середню освіту» (2020).
- [Закон України «Про академічну доброчесність»](#).

- Наказ МОН від 20.02.2002 № 128 [«Про затвердження Порядку поділу класів на групи під час вивчення окремих навчальних предметів \(інтегрованих курсів\) у державних, комунальних закладах загальної середньої освіти»](#) (юстований, зі змінами 2002, 2012, 2016, 2024, 2025, 2026 років) (5-12 класи).
- [Наказ МінМолодьСпорт від 13.04.2011 № 329 про Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів \(вихованців\) у системі загальної середньої освіти](#) (діятиме до 01.07.2028) (10-11 класи не НУШ).
- [Концептуальні засади освітніх галузей, затверджені наказом МОН від 20.08.2025 № 1163](#) (5-12 класи).
- [Державний стандарт початкової освіти \(постанова КМ № 87 від 21.02.2018\)](#) (1- 4 класи).
- [Державний стандарт базової середньої освіти](#) (постанова КМ № 898 від 30.09.2020 змінами 2022, 2026 років) (5 – 9 класи).
- [Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти \(постанова КМ № 1392 від 23.11.2011 зі змінами 2013, 2020, 2026\)](#) (5-9 класи).
- Типова освітня програма для 5–9 класів ЗЗСО ([наказ МОН від 19.02.2021 № 235](#) зі змінами [наказів МОН від 09.08.2024 № 1120](#) та від [17.08.2026 №1430](#)) (5 – 9 класи).
- Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня ([наказ МОН від 20.04. 2018 № 408](#) зі змінами [наказів МОН від 28.11.2019 № 1493](#) та [від 28.11.2019 № 1493](#) зі змінами) (10-11 класи не НУШ).
- [Постанова КМ від 24.07.2024 № 851 про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти](#) (10 – 12 класи).
- [Постанова КМ України від 23.06.2025 № 734 «Про затвердження Порядку визнання на рівнях повної ЗСО результатів навчання, здобутих шляхом формальної та/або неформальної освіти у суб'єктів освітньої діяльності, розміщених за кордоном»;](#) [Наказ МОН України від 23.02.2026 № 338](#); [листи від 29.05.2026 № 1/11568-26](#) (5-11 класи).
- [Постанова КМ від 26.08.2026 № 1058](#) про експериментальний проєкт з тестового упровадження ДСПСО з 01.09.2025 до 31.08.2027; перелік закладів — учасників проєкту визначено [наказом МОН від 11.03.2026 № 437](#) (10 – 12 класи).
- [Наказ МОН від 19.12.2025 № 1674](#) про Типову освітню програму для 10-12 класів ЗЗСО, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням та рекомендації МОН ([листи від 01.06.2026 № 1/11707-26](#) та [28.07.2026 № 1/116172-26](#))
- [Постанова КМ України від 05.02.2026 № 129 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»](#) (5 – 11 класи)
- [Наказ МОН України від 16.04.2026 № 641 Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у ЗЗСО](#) (5-11 класи)
- [Наказ МОН від 04.05.2026 р. №722 “Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів”](#) зі змінами і доповненнями [наказу МОН від 29.06.2026 №1001](#) (5 – 9 класи)
- [Лист МОН України № 1/16172-26 від 28.07.2026 «Про рекомендації щодо організації освітнього процесу в ЗЗСО, що забезпечують здобуття профільної середньої освіти академічного спрямування», затвердженого постановою КМ України № 1058 від 26.08.2025\)](#) (10 клас НУШ)
- [Лист МОНУ № 1/16209-26 від 28.07.2026 «Про організований початок 2026/2027 навчального року в закладах загальної середньої освіти»](#) (5-11 класи)
- [Наказ від 14.08.2026 № 1427 «Про затвердження Результатів щодо оцінювання результатів навчання учнів 5-9 класів закладів загальної середньої освіти»](#) (5-9 класи)
- [Лист МОН від 17.08.2026 № 1/17756-26 "Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у ЗЗСО у 2026/2027 н. р.](#) (5 – 9 класи)
- [Освітні програми повної загальної середньої освіти](#)
- [Модельні навчальні програми](#)
- Електронні версії підручників для 5 – 7 класів, 8 класу, 9 класу, 10 – 11 класу (перегляд / завантаження)

3. Освітні й типові програми ЗЗСО, модельні навчальні програми, календарно-тематичні й поурочні плани, оцінювання результатів навчання, помічні розроблені матеріали

У 2026/2027 навчальному році заклади загальної середньої освіти — учасники експериментального проєкту з тестового впровадження Державного стандарту профільної середньої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2024 р. № 851, — спрямовують освітній процес на його реалізацію. Експериментальний проєкт запроваджено постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2025 р. № 1058; він триває з 1 вересня 2025 р. до 31 серпня 2027 р. Перелік закладів — учасників проєкту визначено наказом МОН України від 11 березня 2026 р. № 437. **Заклади-учасники розробляють власні освітні програми на основі Типової освітньої програми для 10–12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням (наказ МОН від 19 грудня 2025 р. № 1674).** В організації освітнього процесу вони керуються рекомендаціями МОН (листи від 01.06.2026 № 1/11707-26 та від 28.07.2026 № 1/16172-26).

Керуючись законодавством (стаття 11 Закону України «Про повну загальну середню освіту»), звертаємо увагу керівників закладів освіти, що **педагогічні працівники закладу освіти обирають модельні навчальні програми (МНП) на певний цикл повної загальної середньої освіти і НЕ МОЖУТЬ ЗМІНЮВАТИ їх усередині циклу**, зокрема, при переході від 5-го до 6-го класу, оскільки кожна з модельних навчальних програм має особливості щодо реалізації вимог стандарту до результатів навчання на адаптаційному циклі. Водночас, для класів, які розпочнуть навчання на тому самому циклі повної загальної середньої освіти (зокрема, одному з циклів базової середньої освіти) у наступних роках можуть бути обрані модельні навчальні програми інших авторських колективів.

Різні класи однієї паралелі можуть навчатися за різними модельними навчальними програмами. Під час вибору модельних навчальних програм для освітньої програми закладу освіти потрібно зважати на **раціональне використання навчального часу, поєднуючи в межах освітніх галузей окремі навчальні предмети та інтегровані курси.** Сформована з окремих модельних та/або навчальних програм **освітня програма закладу** має бути цілісним комплексом, кожен компонент якого реалізує свої цілі та функції у тісному взаємозв'язку з іншими компонентами. Ці взаємозв'язки мають бути реалізовані не лише на рівні базових знань з окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів), а й **на рівні досягнення очікуваних результатів та видів діяльності.** Під час формування переліку програм заклад освіти має враховувати низку чинників, а саме: **особливості та потреби учнівства певного закладу в досягненні обов'язкових результатів навчання, потенціал педагогічного колективу, ресурсне забезпечення закладу освіти, навчально-методичний супровід конкретних модульних навчальних програм, наявність внутрішньогалузевих та міжгалузових зв'язків між програмами різних навчальних предметів та інтегрованих курсів для формування й розвитку ключових компетентностей.**

Педагогічний колектив закладу освіти може використовувати в освітньому процесі:

- **модельні навчальні програми із зазначенням кількості годин**, необхідної на провадження послідовності досягнення результатів навчання учнівства з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), їхнього змісту та видів навчальної діяльності;

- **навчальні програми, розроблені на основі модельних навчальних програм авторськими колективами** відповідних модельних навчальних програм, де зазначено кількість годин, необхідну на провадження послідовності досягнення результатів навчання учнівства з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), їхнього змісту та видів навчальної діяльності;

- **навчальні програми, розроблені вчительством на основі модельних навчальних програм** (однієї або декількох), що містять опис результатів навчання учнівства з навчальних предметів (інтегрованих курсів) в обсязі не меншому, ніж встановлено відповідними модельними навчальними програмами, із зазначенням кількості годин,

необхідної для провадження послідовності досягнення результатів навчання учнівства з відповідних навчальних предметів (інтегрованих курсів), їхнього змісту та видів навчальної діяльності учнівства, затверджує педагогічна рада закладу освіти;

- навчальні програми курсів за вибором, які мають відповідний гриф і входять до [Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих МОН для використання у закладах загальної середньої освіти](#).

Навчальні програми, розроблені не на основі модельних навчальних програм, можна використовувати в закладах освіти за умови, що вони отримали відповідний гриф Міністерства в установленому порядку. Вимоги до модельних навчальних і навчальних програм визначені в Додатку 6 до нової редакції [Типової освітньої програми для 5–9 класів](#).

На основі модельної та/або затвердженої педагогічною радою навчальної програми навчального предмета (інтегрованого курсу) вчитель/вчителька складає календарно-тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнівства. Календарно-тематичне планування складають у довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел. Воно може бути об'єднане з навчальною програмою в один документ. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальними рішеннями вчителя/вчительки. Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах закладу загальної середньої освіти, міста, району чи області не передбачено законодавством. Під час розроблення календарно-тематичного плану та системи поурочного планування вчитель/вчителька самостійно вибудовує послідовність формування очікуваних результатів навчання, враховуючи послідовність розгортання змісту в навчальній програмі. Також звертаємо увагу, що для побудови освітнього процесу з урахуванням навчальних можливостей і потреб учнівства доцільно зберігати гнучкість календарно-тематичного плану протягом року й, за потреби, корегувати терміни опрацювання програмових тем відповідно до результатів засвоєння учнівством навчального матеріалу. Вчитель / вчителька може впродовж навчального року робити зміни в календарно-тематичному плануванні, відповідно до того, як учні й учениці засвоїли навчальний матеріал, визначати кількість годин на вивчення окремих тем і змістових модулів. **ГОЛОВНИМ ЗАВДАННЯМ ДЛЯ ВЧИТЕЛЯ/ВЧИТЕЛЬКИ Є ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСЯГНЕННЯ УЧНІВСТВОМ ОБОВ'ЯЗКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ, ВИЗНАЧЕНИХ ДЕРЖАВНИМ СТАНДАРТОМ ДЛЯ ПЕВНОГО ЦИКЛУ НАВЧАННЯ.**

Оцінювання результатів навчання здійснюється відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 04.05.2026 р. №722 [“Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів”](#), зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 24 червня 2026 р. за № 922/46316 (із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 29 червня 2026 року №1001), відповідно до якого педагогічний працівник має право на академічну свободу в плануванні оцінювання, самостійного вибору методів та інструментів оцінювання з урахуванням специфіки навчального предмета / інтегрованого курсу та особливостей учнів задля отримання інформації про навчальний поступ кожного учня.

Оцінювання результатів навчання учнів 5–9 класів здійснюється з урахуванням вимог Державного стандарту базової середньої освіти та спрямоване на визначення рівня досягнення учнями результатів навчання, відстеження їхнього навчального поступу й надання зворотного зв'язку. Під час планування й проведення певного виду оцінювання вчитель самостійно обирає спосіб фіксування результатів. Оцінювання за групами результатів та їх унесення до класного журналу не є обов'язковими. Водночас рекомендовано використовувати компетентнісно орієнтовані завдання та інші інструменти оцінювання, що дають змогу визначити рівень досягнення результатів навчання, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти та відповідною модельною навчальною

програмою предмету / інтегрованого курсу. Для організації оцінювання вчителю можуть бути помічними розроблені матеріали:

- [методичні посібники “Як оцінювати в НУШ?”](#) для 10 освітніх галузей;
- [каталог компетентнісних робіт для НУШ](#);
- [інтерактивний поступ на платформі “Освіта для життя”](#).

Задля забезпечення практичної спрямованості освітнього процесу та підсилення реформи необхідно формувати у здобувачів освіти **здатності застосовувати знання в реальному житті, розвитку їхнього критичного мислення та суб’єктності з урахуванням положень [концепції мовно-літературної освіти](#)**. Для методичної підтримки та зручності планування освітнього процесу педагогам доцільно використовувати **цифрову платформу «Освіта для життя»**. Цей єдиний електронний ресурс консолідує необхідне **нормативне забезпечення** (державні стандарти, типові освітні програми, переліки компетентностей) та містить **прикладний інструментарій: інтерактивний держстандарт для відстеження освітнього прогресу учнів (1–12 класи), приклади вправ і завдань, готові навчальні матеріали (конспекти, презентації, робочі аркуші), а також путівники з оцінювання з критеріями та прикладами підсумкових робіт, які можна адаптовувати під потреби конкретного класу.**

Оцінювання результатів навчання учнів [10–11 класів здійснюється відповідно до Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів \(вихованців\) у системі загальної середньої освіти, затверджених наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13 квітня 2011 року № 329](#).

Для закладів загальної середньої освіти — учасників експериментального впровадження Державного стандарту профільної середньої освіти — особливості оцінювання результатів навчання визначаються окремими методичними рекомендаціями, затвердженими Міністерством освіти і науки України в межах проведення експерименту.

Для розуміння головних принципів реформи НУШ, з метою ефективної організації освітнього процесу в закладах освіти базової школи створено:

- дорожню карту реформування базової та профільної школи (розробник МОН України: [re-osvita_karta_press-new2.pdf \(reosvita.org\)](#));
- [національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні](#) (до 35-річчя Незалежності України)» – унікальне аналітично-прогностичне й довідкове видання НАПН України.

4. Особливості викладання навчальних предметів та інтегрованих курсів

Згідно з листом МОН України від 28.07.2026 № 1/16209-26 «Про організований початок 2026/2027 навчального року в закладах загальної середньої освіти» **перший урок** у 2026/2027 навчальному році рекомендуємо присвятити **темі «Мова гідності»**. Проведення такого уроку сприятиме формуванню культури поваги до людської гідності, усвідомленню цінності багатоманіття, розвитку навичок використання безбар’єрної та недискримінаційної мови, що ґрунтується на принципах рівності, інклюзії та взаємоповаги. Особливу увагу доцільно приділити ролі мови у створенні безпечного, інклюзивного й дружнього освітнього середовища, у якому кожна людина, незалежно від віку, статі, стану здоров’я, інвалідності, етнічного походження, мови спілкування чи інших ознак, почувається прийнятою, почутою та має рівні можливості для навчання, розвитку й самореалізації.

Організовуючи освітній процес за **дистанційною формою**, рекомендовано приділяти особливу увагу **забезпеченню його якості, системності та доступності, використанню інформаційних систем і цифрових освітніх ресурсів, дотриманню санітарних вимог щодо застосування цифрових технологій, проведенню регулярного оцінювання результатів навчання та забезпеченню належного зворотного зв’язку зі здобувачами освіти**. Звертаємо увагу, що 23.03.2026 набули чинності зміни до **Порядку поділу класів на групи** під час вивчення окремих предметів (інтегрованих курсів) у державних, комунальних закладах

загальної середньої освіти (затверджені наказом МОН від 20.02.2002 № 128, зареєстровані в Міністерстві юстиції України 06.03.2002 за № 229/6517), які застосовуватимуться, починаючи з 2026/2027 навчального року.

Одним із важливих напрямів організації освітнього процесу є **створення умов для реалізації права дітей з особливими освітніми потребами на якісну освіту з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей, потреб і можливостей**. Забезпечення інклюзивного навчання має здійснюватися шляхом надання комплексної **психолого-педагогічної підтримки, реалізації індивідуальної програми розвитку, застосування необхідних адаптацій і модифікацій освітнього процесу, використання ресурсів інклюзивно-ресурсних центрів та ефективної взаємодії всіх учасників команди психолого-педагогічного супроводу**.

Особливу увагу рекомендовано приділити **створенню безбар'єрного та інклюзивного освітнього середовища**, що забезпечує рівний доступ до освіти, активну участь кожного здобувача освіти в освітньому процесі та умови для досягнення ним результатів навчання відповідно до індивідуальних потреб і потенціалу. Для цього закладам освіти доцільно забезпечити реалізацію **принципів універсального дизайну** в освіті та розумного пристосування, доступність освітнього середовища й освітніх ресурсів, ефективну діяльність команди психолого-педагогічного супроводу, використання сучасних педагогічних технологій, спрямованих на підтримку різноманітності, а також розвиток інклюзивної культури, заснованої на повазі до людської гідності, рівності, недискримінації та партнерстві між педагогічними працівниками, здобувачами освіти, батьками (іншими законними представниками) і фахівцями, які забезпечують підтримку дітей з особливими освітніми потребами.

Важливим складником забезпечення якості освітнього процесу у 2026/2027 навчальному році є **використання цифрових освітніх ресурсів, зокрема інтерактивних електронних додатків до підручників** (далі – е-додатки), які є електронною складовою паперових підручників, що суттєво розширюють їхні функціональні та змістові можливості. Е-додатки забезпечують доступ до навчальних матеріалів незалежно від місця перебування учнів та форматів навчання, сприяють самостійній роботі та подоланню освітніх втрат. Вони містять інтерактивні вправи, відео- й аудіоматеріали, анімації, тести, засоби самоперевірки, віртуальні моделі та симуляції тощо. Поєднання текстового та інтерактивного контенту дає змогу використовувати різні способи представлення й опрацювання навчального матеріалу, сприяє кращому розумінню складних тем, організації повторення та закріплення вивченого, самоперевірці.

На сьогодні за кошти державного бюджету придбано **інтерактивні електронні додатки до підручників для 4, 8 та 9 класів**. Доступ до додатків забезпечено через державну платформу «Всеукраїнська школа онлайн», а також відповідні платформи розробників / видавців. Рекомендуємо закладам загальної середньої освіти та педагогічним працівникам активно використовувати наявні електронні додатки до підручників в освітньому процесі, ознайомлювати учнів та їхніх батьків із можливостями доступу до них. Важливим є **зворотний зв'язок** від педагогів, учнів і батьків щодо зручності, доступності, стабільності роботи та ефективності електронних додатків. Отримана інформація буде врахована під час подальшого вдосконалення їхнього змісту та функціональності. Створення безпечного цифрового середовища для дітей є одним із пріоритетних завдань в умовах цифрової трансформації освіти. **Необхідно захистити дітей від контенту, що може зашкодити їхньому психологічному стану та безпеці**, зокрема обмежити доступ до ресурсів, що містять сцени насильства, пропаганду тероризму та розпалювання ворожнечі, інформацію про наркотики, алкоголь, тютюн та зброю, азартні ігри, контент для дорослих і цифрові загрози. Рекомендації щодо способів фільтрації доступу до мережі Інтернет, захисту від шкідливого контенту в закладах освіти та перелік корисних освітніх ресурсів для вчителів, батьків та учнів з питань кіберпрієні доступні за покликанням: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Bezbar'yernist/2026/01/27/nakaz103.pdf>.

З метою забезпечення права дітей, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, на здобуття української освіти, збереження їхнього зв'язку з українською системою освіти та адаптації освітнього процесу до умов тимчасової окупації можуть застосовуватися дистанційна, екстернатна, сімейна (домашня) форми здобуття освіти, а також навчання за педагогічним патронажем. Водночас саме навчання за педагогічним патронажем є одним із ключових механізмів забезпечення права таких дітей на освіту, оскільки передбачає індивідуальний підхід, врахування безпекової ситуації та освітніх потреб дитини, а також забезпечує безперервність навчання за українськими освітніми стандартами. Доречно звернути увагу на необхідності неухильного дотримання вимог **Порядку визнання на рівнях повної загальної середньої освіти результатів навчання осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України**, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 23.02.2026 № 338. При його застосуванні необхідно забезпечувати реалізацію права таких осіб на визнання результатів навчання та продовження здобуття повної загальної середньої освіти, не допускаючи створення необґрунтованих перешкод, із дотриманням принципу найкращих інтересів дитини.

Нагадуємо, що постановою Кабінету Міністрів України від 23.06.2025 № 734 затверджено **Порядок визнання результатів навчання, здобутих за кордоном**. З метою забезпечення єдиного підходу до визнання результатів навчання рекомендуємо керуватися роз'ясненнями, викладеними в листі Міністерства освіти і науки України від 29.05.2026 № 1/11568-26, а також [інформаційними матеріалами](#). Окрім того, для забезпечення якісного викладання предметів українознавчого компонента у 2026/2027 навчальному році педагогічним працівникам, які викладають українську мову, українську літературу, історію України та українознавчі курси, рекомендовано використовувати [навчальні матеріали, розроблені Громадською організацією «Вчися» спільно з Міністерством освіти і науки України та Державною установою «Український інститут розвитку освіти»](#). Також інформуємо, що актуальна інформація щодо здобуття освіти за українознавчим компонентом розміщена на оновленому [вебсайті «Українська освіта для дітей за кордоном»](#).

Безумовним пріоритетом при організації освітнього процесу у 2026/2027 навчальному році залишається безпека, безперервність та якість освітнього процесу.

Оскільки учні після літніх канікул потребують поступового повернення до систематичної навчальної діяльності, особливу увагу рекомендовано приділити організації початкового етапу навчального року. Особливу увагу рекомендовано приділити повторенню базових умінь і навичок. Перші навчальні заняття мають сприяти відновленню навичок навчальної діяльності, актуалізації опорних знань, моніторингу освітніх втрат та створенню позитивної мотивації до подальшого навчання. Для планування відповідної роботи педагогам рекомендовано використовувати [Посібник із подолання освітніх втрат](#), адаптуючи запропоновані підходи до потреб конкретного класу та окремих учнів.

Для організації роботи з надолуження освітніх втрат доцільно використовувати діагностувальні роботи вебплатформи «Всеукраїнської школи онлайн» (ВШО), розроблені для кожної освітньої галузі. Діагностувальні матеріали розміщено на сторінці «Діагностичне тестування ВШО». **Первинні діагностувальні роботи** варто застосовувати на початку навчального року, семестру або перед вивченням нового тематичного розділу для визначення рівня сформованості опорних знань і вмінь, необхідних для подальшого навчання. Після проведення корекційної роботи доцільно використати вторинні діагностувальні роботи, щоб оцінити динаміку навчальних досягнень учнів і визначити, наскільки вдалося усунути виявлені прогалини. Результати діагностування рекомендовано використовувати для планування індивідуальної та групової підтримки, коригування календарно-тематичного планування, добору диференційованих завдань і визначення тем, які потребують додаткового опрацювання. Крім того, вебплатформа «Всеукраїнська

школа онлайн» є національною платформою для дистанційного та змішаного навчання учнів 2–11 класів. Містить готові курси, відеоуроки, тести та вправи. У персональному кабінеті вчитель може створювати віртуальні класи та призначати домашні завдання.

Онлайн-платформа «Pi-stacja», створена фондом «Katalyst Education», є **ефективним цифровим ресурсом для підтримки навчання та інтенсифікації пізнавальної діяльності учнівства 5–9 класів**. Забезпечує дидактичний супровід (відео, тести, схеми й навчальні завдання) й стане підтримкою для навчання й активного опанування навчальних предметів й курсів українознавчого компонента.

5. Особливості викладання у 5-9 класах

У 2026/2027 навчальному році під час організації освітнього процесу в 5–9 класах важливо враховувати Концептуальні засади мовно-літературної освіти та загальні та конкретні результати, виписані у Державному стандарті за групами результатів, які взято за основу модельних навчальних програм. Власне структура МНП сприяє реалізації компетентнісного підходу до навчання, а саме:

- **навчальні теми** є інструментом реалізації **базових знань** як одного із компонентів компетентності (знання);
- **види роботи** є запорукою формування **наскрізних умінь** ще одного складника компетентності;
- **очікувані результати** здобувачів освіти є свідченням їхнього **ставлення та ціннісних орієнтирів**.

Українська мова, українська література, інтегровані мовно-літературний курс та курс літератур разом із зарубіжною літературою, іноземною (іноземними) мовою забезпечують змістове та структурне наповнення мовно-літературної освітньої галузі. Крім того, варто звернути увагу на доцільність реалізації курсів, які «впроваджуються за рахунок годин навчального навантаження для перерозподілу між освітніми компонентами». Наприклад, «Драматургія і театр» та «Читання як суперсила».

Організація освітнього процесу здійснюється відповідно до **Концептуальних засад мовно-літературної освітньої галузі та визначених програм**, що передбачають використання **підручників, електронних додатків до них, різноманітних дидактичних матеріалів, зокрема створених учителем / учителькою самостійно або в співпраці з іншими вчителями й учительками**.

Важливо зазначити, що в умовах реалізації компетентнісного підходу до навчання **підручник є необхідним джерелом саме компетентнісних завдань, але недостатнім**. В умовах компетентнісного підходу підручник не повинен повністю забезпечувати вимоги програми.

Урахування потреб учнівства певного класу вимагає від учительства ретельнішого підходу до **добору компетентнісних завдань на урок. Проектуючи власний урок, учитель / учителька визначає очікувані результати з урахуванням певного учнівського досвіду і потреб, добирає з підручника відповідні вправи і додає необхідний матеріал, тримаючи у фокусі уваги певні наскрізні вміння та ключові компетентності**.

Доцільно планувати урок так, щоб **учнівство мало змогу працювати в різних форматах: індивідуально, у парах, у малих групах і всім класом**. Чергування форматів роботи допомагає підтримувати увагу, створює умови для мовленнєвої **практики, взаємонавчання й рефлексії**. Особливо важливо передбачати завдання, у яких **учні й учениці самостійно формулюють запитання одне одному, домовляються про спільний спосіб виконання завдання, презентують результат і оцінюють його за зрозумілими критеріями**.

Формування таких наскрізних умінь, як «читати з розумінням» та «висловлювати власну думку в усній і письмовій формі» передбачає спільні дії вчителів та вчительок різних освітніх галузей, але саме на уроках з інтегрованих курсів та предметів мовно-літературної освітньої галузі закладаються основи для рефлексії учнями та ученицями цих своїх умінь.

Кожна модельна навчальна програма пропонує на певному етапі навчання не тільки очікувані результати і зміст, а й види навчальної діяльності. **Проектування уроку передбачає узгодження очікуваних результатів, визначених для певного уроку, з обсягом змісту (компетентнісні завдання), який буде запропоновано учнівству, та добором доречних видів діяльності.**

Після виконання навчальних завдань або на завершальному етапі уроку важливо передбачати **рефлексію**: що вдалося зрозуміти, що було найскладнішим, які стратегії допомогли працювати з текстом, аудіо- чи відеоматеріалом, що варто поліпшити під час наступного уроку. Рефлексія може здійснюватися усно, письмово або в цифровому форматі й має бути спрямована на усвідомлення учнями й ученицями власного поступу в мовленнєвому розвитку.

Зміст чинних модельних навчальних програм з навчального предмета, інтегрованого/міжгалузевого курсу, є різним, а спільними можуть бути всі або окремі групи загальних результатів навчання і види діяльності. Отож вчитель / учителька з метою раціонального таймменеджменту уроку мають **узгоджувати очікувані результати навчання і види діяльності.** На допомогу педагогам запропоновано в таблицях **основні види діяльності**, які не є вичерпним переліком, а можуть слугувати **орієнтиром для проектування уроків** відповідно до потреб **конкретного класу та обраної модельної навчальної програми.**

Особливості навчання мови і літератури у 5 – 8 класах

Усна взаємодія зазвичай відбувається між **мовцем і слухачем**, що відповідно до ролей ще й виконують роль **спостерігача** за власним мовленням та іншої людини.

Уміння сприймати усне мовлення лежить в основі **говоріння – діалогічного й монологічного мовлення** (частотність УВ, форм роботи, комунікативні ситуації, безпечне середовище). **Аудіозаписи, відеофрагменти** (інтерв'ю, декламація, дискусія, інсценізація) мають бути пов'язаними з очікуваними результатами, мати навчальну функцію, відповідати віковим особливостям учнів, не перевантажувати урок, давати підстави для подальшого виконання завдань.

Певні активності є властивими роботі до початку слухання тексту, під час слухання і після слухання.

Етап роботи	Діяльність учнів
До початку перегляду чи прослуховування	Запропонувати конкретне завдання «Слухаючи, ... (формувати уточнювальні запитання, аргументи тощо)»
Під час роботи з матеріалом Повторний перегляд	Спрямувати увагу учнівства на візуальні або звукові деталі, визначення тем, основної думки, ключових слів, схарактеризувати мовлення учасників, оцінити доречність невербальних засобів, зіставити побачене з прочитаним текстом, підготувати коментар або усну відповідь Спосіб уточнення деталей, перевірка припущень, поглиблення інтерпретацій
Після перегляду чи прослуховування	Організувати обговорення, письмову фіксацію висновків або створення власного висловлення, зворотний зв'язок

Загальні результати навчання усної взаємодії у співвідношенні з видами навчальної діяльності

індекс результату в ДСБСО	загальний результат	види діяльності
1.1	Сприймає усну інформацію	Аудіювання. Формулювання запитань для уточнення інформації. Усне повідомлення про відому і нову інформацію в почутому. Усна характеристика емоційного стану літературного персонажа на основі прослуханого тексту / медіатексту. Усна характеристика почутого діалогу з погляду основних правил спілкування.
1.2	Перетворює інформацію з почутого повідомлення в різні форми повідомлень	Унаочнення та візуалізація почутого. Складання плану, конспекту, тез почутого; усний переказ почутого тексту / медіатексту.
1.3	Виокремлює усну інформацію	Усне висловлення на задану тему на основі одного або кількох прослуханих текстів / медіатекстів.
1.4	Аналізує та інтерпретує усну інформацію	Усне повідомлення про мету / тему та ідею тексту або медіатексту, факти, судження та аргументи в почутому.
1.5	Оцінює усну інформацію	Усна характеристика особливостей форми усного повідомлення (стильові, жанрові, естетичні та мовні особливості).
1.6	Висловлює та обстоює власні погляди, ідеї, переконання	Усне висловлення з метою зіставлення почутого з власним досвідом. Обговорення прочитаного або переглянутого тексту / медіатексту. Участь у дискусії (обговоренні проблеми).
1.7	Використовує вербальні та невербальні засоби під час представлення своїх думок	Публічний виступ, інтерв'ювання, аудіо- чи відеоповідомлення. Усний опис (картини, природи тощо). Усна розповідь про події. Діалогівання (за коміксом / ілюстрацією, участь у рольовій грі: діалог-розпитування, діалог етикетного характеру тощо). Декламування / озвучування фрагментів відео / озвучування реплік згідно з роллю під час інсценізації.
1.8	Регулює власний емоційний стан	Усне висловлення з метою пояснення свого емоційного стану, який викликаний почутим.

В основі роботи з текстом лежать техніки критичного мислення, що сприяють розвитку активного та аналітичного та активного слухання та медіаграмотності. Таку діяльність учнівства зумовлюють етапи роботи з текстом (до читання, під час читання, після читання).

Етапи роботи	Діяльність учнів
До читання тексту	Попередній перегляд для розуміння обсягу тексту
Під час читання	Постановка запитань, анотування ключових ідей та питань, розрізнення фактів і суджень, зіставлення вербальних/візуальних/звукових засобів впливу, виявлення маніпулятивних прийомів
Після читання	Аналіз джерела інформації, оцінка авторських аргументів та контексту, встановити зв'язок змісту тексту з іншими текстами, власними знаннями, оцінка достовірності та повноти тексту

Загальні результати навчання з роботи з текстом у співвідношенні з видами навчальної діяльності

Індекс результату в ДСБСО	Загальний результат	Види діяльності
2.1	Сприймає текст	Читання тексту / медіатексту з використанням технік критичного читання. Робота з деформованим текстом, зокрема відновлення структури тексту. Робота з текстом у цифровому середовищі, зокрема виокремлення фрагментів, поєднання інформації з кількох текстів тощо.

2.2	Аналізує та інтерпретує текст	Аналізування прочитаного / переглянутого, зокрема визначення теми, мікротем, головної думки (ідеї); виявлення прихованої інформації; характеристика структури тексту / медіатексту; характеристика порушеної в тексті проблеми / проблем; визначення особливостей композиції, сюжетних та позасюжетних елементів; характеристика виразних засобів, їхньої ролі в тексті; визначення ключових слів, фактів і суджень, новини й актуальності інформації; визначення жанрово-родової належності та стилістичних особливостей тексту; характеристика емоційного стану персонажів, їхніх вчинків та ін. Порівняльний аналіз кількох текстів за визначеними ознаками. Інтерпретація прочитаного /переглянутого, зокрема тлумачення образів, подій, ситуацій; прослідковування емоційно-чуттєвого досвіду персонажів текстів (зокрема художніх текстів, медіатекстів) на власну поведінку, переконання, ставлення та цінності; формулювання висновків та ін.
2.3	Збагачує естетичний та емоційно-чуттєвий досвід	Виразне читання художнього тексту, зокрема за ролями. Інсценування уривків прочитаних творів.
2.4	Оцінює текст	Добір ілюстрацій, музичного оформлення для супроводу власного висловлення щодо прочитаного/переглянутого, зокрема висловлення власних почуттів.
2.5	Обирає тексти для читання	Пошук інформації за визначеними ознаками в різних джерелах, зокрема в цифровому середовищі. Робота з бібліографічними даними, зокрема в цифровому середовищі. Презентація власного читачького/глядацького досвіду.
2.6	Перетворює текстову інформацію	Створення коміксу, схем, інтелект-карт, діаграм тощо на основі прочитаного; конспектування, реферування. Тлумачення графічної інформації (таблиця, графік, діаграма, інфографіка тощо).
2.7	Читає творчо	Експериментування з текстом, зокрема створення власного/колективного тексту на основі прочитаного.

Забезпечення умов для розвитку критичного мислення. Пошук та аналіз інформації за

У рамках **письмової взаємодії** діяльність здобувачів освіти залежать також від етапу роботи.

Етапи роботи	Діяльність учнів
Створення чернетки	Написання повідомлення, коментаря, відгуку, інструкції, аргументованої відповіді допису, листа, тез, виступу, тексту презентації
Обговорення задуму	
редагування	
Удосконалення тексту	
Представлення результату	
Робота у цифровому середовищі (академічна доброчесність, власна інформаційна безпека, правила приватності, згода на запис і поширення інформації)	Коректне цитування, посилання на джерела, використання зображень, аудіо- й відеоматеріалів

Індекс результату в ДСБСО	Загальний результат	Види діяльності
3.1	Створює письмові висловлення	Створення письмових текстів на певну тему, зокрема в художньому або публіцистичному стилях. Створення письмових текстів на основі графічної інформації. Оформлення на письмі ділових паперів (заява, протокол, план, звіт, оголошення тощо). Формулювання та запис тез, аргументів, висновків, власних міркувань на основі інформації з почутого / переглянутого / прочитаного тексту або медіатексту. Випишування з тексту цитат, зокрема словосполучень, що є ключовими, речень, що передають основну думку прочитаного або почутого тексту / медіатексту тощо. Складання та оформлення на письмі висловлення з дотриманням певних умов до побудови (використання певних мовних одиниць, синтаксичних конструкцій тощо). Письмовий переказ тексту (докладний, вибірковий, стислий, із творчим завданням). Експериментування з текстом (створення власного / колективного тексту на основі прочитаного, переглянутого, почутого). Ведення блогу в цифровому середовищі.
3.2	Взаємодіє письмово в режимі реального часу (у цифровому середовищі)	Створення дописів, коментарів тощо в цифровому просторі, зокрема з використанням графічних прийомів. Створення й оформлення тексту в презентації, зокрема з використанням цифрових інструментів. Ведення щоденника спостережень, зокрема щоденника навчальних досягнень, журналу відкриттів, щоденника спостережень за мовленням, читацького щоденника або журналу.
3.3	Редагує письмові тексти	Редагування власного і чужого тексту, зокрема аналізування й удосконалення змісту написаного, доповнення окремих його частин відповідно до теми й мети висловлювання. Записування слів, речень під диктування з наступним аналізуванням і виправленням орфографічних і пунктуаційних помилок. Виправлення помилок різних типів, допущених у тексті.

Дослідження мовлення (власного/чужого, письмового/усного) – це умова розвитку усного та писемного мовлення, основа для висунення навчальних цілей з удосконалення власного мовлення з певного аспекту: опанування **орфоепічних, орфографічних, граматичних норм, правил побудови текстів**, використання **лексичних і стилістичних засобів**, розуміння відмінностей між **літературною формою і різними діалектами**.

У рамках **дослідження мовлення** діяльність здобувачів освіти залежать також від етапу роботи.

4.1	Досліджує мовні явища	Виокремлення в потоці усного мовлення або в письмовому тексті мовних одиниць та аналізування їх з метою виявлення закономірностей їхнього функціонування в мовленні, зокрема фонетичний розбір слова, порівняння слів за вимовою, добір слів з певним фонетичним явищем тощо; лексичний аналіз слова, фразеолізму; морфологічний аналіз слова як частини мови; словотвірний аналіз; синтаксичний аналіз (розбір словосполучень, речень); порівняльний аналіз мовних одиниць різних рівнів за визначеними ознаками; порівняльний аналіз текстів щодо наявності в них певних мовних явищ (зокрема історичних чергувань, спільнокорених слів, синонімії тощо). Спостереження за мовленням за визначеними ознаками і збір інформації (фотографування, фільмування, аудіозапис, нотування, зокрема під час екскурсії). Лінгвістичне експериментування (висування гіпотези, практична перевірка (експеримент) та обґрунтування). Аналізування власного мовлення з метою виявлення “сильних” і “слабких” сторін (прослуховування аудіозапису або перегляд відео, читання власних письмових текстів, порівняння власного мовлення з мовленням інших осіб). Робота з довідковою літературою, словниками як із джерелом інформації про мовні одиниці.
4.2	Використовує знання з мови в мовленнєвій творчості	Нотування певних висловів з художнього тексту, медіатексту з метою поповнення власного словникового запасу, коригування власного стилю мовлення. Використання творів мистецтва для комунікації з іншими особами.

6. Особливості викладання української літератури у 5-8 класах

У змісті курсу української для 5-8 класів реалізовано **основні функції літератури для дітей та юнацтва** в сучасному соціумі. Так, **естетична функція** літератури для підлітків визначає її суть, дозволяє аналізувати літературні твори як мистецькі явища, що мають не тільки цікавий, пізнавальний зміст, але й високохудожню форму.

Морально-етичну функцію розкрито в ідейному змісті, підтексті художніх творів, у яких юні читачі відшуковують приклади взаємин між людьми, засуджують негативні вчинки, співпереживають улюбленим героям. Це сприяє формуванню у молодших підлітків типу поведінки в соціумі.

Комунікативна функція художнього твору для дітей та юнацтва розкривається відповідно до вікових особливостей читачів, доступності їхньому сприйняттю й розумінню. Під час діалогу з автором художнього твору молодші підлітки формують уявлення про митця, співвідносять зображене в тексті з власним життєвим досвідом, вчать критично оцінювати учинки літературних персонажів, дискутувати, пояснювати свою думку щодо прочитаного.

Особливої уваги заслуговує **методика вивчення творів сучасної літератури** для підлітків. Процес їх опрацювання на уроках літератури в 5-8 класах має бути орієнтованим на адекватне для цього віку реципієнтів сприйняття. Оскільки в кожного покоління юних читачів своя система цінностей, то й формування її найефективніше відбувається під час читання художніх творів, у центрі яких протагоніст – їхній ровесник, зі співзвучними їм почуттями й переживаннями, втіленими в його життєвих мріях, пригодах, самому процесі дорослішання.

Моделі уроків вивчення сучасних художніх творів можуть мати триетапну структуру: вступна частина, власне робота з текстом і підсумкова, рефлексійна частина. У вступній частині варто застосовувати інтерактивні мотиваційні завдання на основі медіатекстів, в основі яких – «занурення» у контекстуальні зв'язки художнього тексту. В основній частині уроку рекомендовано використовувати прийоми розвитку критичного й аналітичного мислення на основі текстуальної роботи: дидактичну ейдетику, складання й розгадування квестів, вікторин, виконання творчих завдань на фреймах, зокрема й на віртуальних дошках Miro, Padlet, Jamboard тощо. На уроках текстуального вивчення сучасних літературних творів доцільно практикувати творчі завдання та проекти.

У прикінцевій частині таких уроків обов'язковою має бути рефлексія як елемент формувального оцінювання й водночас узагальнення й систематизації знань учнів. Це й інтерактивне обговорення, й узагальнення за допомогою рефлексійних таблиць, схем, синквейнів тощо.

Для того, щоб підлітки адекватно зрозуміли ціннісний потенціал художнього твору, він має викликати у них зацікавлення, прагнення прочитати. Це можливо за умови застосування сучасних технологій навчання, зокрема орієнтованих на залучення усіх учнів до процесу сприйняття, обговорення й інтерпретації художніх творів, використання **компетентнісного й діяльнісного підходів**.

Основними видами оцінювання результатів навчання учнів є формувальне оцінювання, підсумкове оцінювання (семестрове, річне) та державна підсумкова атестація. Об'єктом оцінювання є насамперед очікувані результати, зазначені у МНП.

Оцінювання результатів навчання учнів здійснюється згідно з вимогами до груп обов'язкових результатів навчання, визначених Державним стандартом на основі компетентнісного підходу.

Оцінювання результатів навчання здійснюється за допомогою різних методів, вибір яких зумовлюється особливостями змісту навчального предмета / інтегрованого курсу, його обсягом, рівнем узагальнення, віковими особливостями учнів із застосуванням різних способів і засобів. Оцінювання здійснюється із застосуванням завдань різних когнітивних рівнів:

- на відтворення знань (початковий рівень навченості учнів),
- на розуміння (середній рівень),
- на застосування в стандартних і змінених навчальних ситуаціях (достатній рівень),
- уміння висловлювати власні судження, ставлення тощо (високий рівень).

Частотність та процедури проведення оцінювання, а також види діяльності, результати яких підлягають оцінюванню, визначають педагогічні працівники з урахуванням дидактичної мети, особливостей змісту навчального предмета / Інтегрованого курсу та з урахуванням етапу опанування програмового матеріалу та етапу досягнення очікуваного результату навчання.

За підсумками вивчення кожного розділу доцільно проводити у відповідній формі **поточну діагностику** досягнень учнями очікуваних результатів (роботи можуть бути запропоновані в тестовій формі). А **декламування, читання мовчки та вголос, усні й письмові перекази та твори, діалогівання учитель проводить упродовж семестру з метою формувального оцінювання!!!** Кількість і види цих робіт на семестр учитель планує самостійно. Оцінювання результатів навчання учнів потребує **гнучкості** (підходи до оцінювання в різних класах закладу загальної середньої освіти можуть мати відмінності,

спрямовані на реалізацію освітньої програми закладу освіти та автономії вчителя), **дотримання здобувачами освіти принципів академічної доброчесності** (самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання; покликання на джерела інформації в разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей).

Підсумкове тематичне оцінювання здійснюють періодично. Кількість підсумкових робіт, час їхнього проведення вчитель / учителька встановлює самостійно. Підсумкові роботи можуть забезпечувати охоплення одного, декількох або всіх груп результатів, визначених у Державному стандарті, у межах вивченого впродовж певного періоду, і мають забезпечувати об'єктивність оцінювання.

В умовах дистанційного навчання української літератури фахові уміння учителя-словесника використовувати **цифрові сервіси та онлайн-інструменти** урізноманітнить освітній процес, створить можливості для розвитку творчої активності учнів, формування навичок добирати навчальну інформацію з різних інформаційних джерел, застосовувати медіаресурси для залучення контекстуальних зв'язків. Рекомендовано використовувати сервіси для створення «хмаринки слів» ([Word It Out](#), [Word Cloud Generation](#), [Word Art](#), [AnswerGarden](#) тощо), ментальних карт ([XMind](#), [FreeMind](#), [iMindMap](#), [MindJet](#) [Mindmanager](#), [Edrow Mind Map](#), [Visual Mind](#) тощо), інтерактивних плакатів ([Thinglink](#), [Glogster EDU](#), [H5P](#) тощо), коміксів ([Bitstrips](#), [Canva](#), [Write Comics](#), [Pixton](#), [StoryboardThat](#)) тощо.

Розповіді про письменників варто супроводжувати презентаціями, слайди яких повинні містити максимум ілюстрацій і мінімум текстової інформації як пояснення до візуального матеріалу. Окремі слайди можуть бути доповнені гіперпокликаннями на відео та аудіоматеріали, що розміщені на освітніх платформах та надіслані учням через захищені канали зв'язку або саме в тому онлайн-сервісі, який учителі використовують для навчання, – **Google classroom чи Classtime**. Такі презентації сприятимуть повторенню й узагальненню вивченого, глибокому осмисленню творчого доробку письменників, розумінню ідейно-тематичного та художнього значення творів.

Під час онлайн-уроків учителі-словесники можуть урізноманітнити освітній процес за допомогою завдань, що передбачають створення чатів або постерів у додатках **Canva PlayBuzz, Miro, Jamboard**; здійснення віртуальних мандрівок у музеї; аналіз фото, документів, пізнавальних текстів, розміщених на віртуальних дошках **Jamboard, Padlet**; участь в онлайн-опитуваннях, тестуваннях, змодельованих за допомогою **Google Forms, Online Test Pad, Poll everywhere** тощо.

«Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної)» для учнів 5 класу – новий навчальний предмет у закладах загальної середньої освіти, запровадження якого зумовлене соціальними викликами та сучасними освітніми завданнями, що унормовані новим Державним стандартом базової середньої освіти.

Інтеграція літературного курсу у 5 – 8 класах реалізується на основі спорідненості змісту основних тем шкільних курсів української та зарубіжної літератури (**тематична інтеграція**). Програма також ґрунтується на засадах інтеграції, доцільної для адаптаційного циклу шкільної літературної освіти: **методичної** (спільні методи і прийоми навчання української та зарубіжної літератури) та **діяльнісної** (спільні види навчальної діяльності у процесі вивчення української та зарубіжної літератури). Водночас акцентується на необхідності звернення до специфічних методів і прийомів вивчення творів зарубіжної літератури, зокрема таких, як робота з текстом перекладу та оригіналу, порівняння варіантів перекладу художнього твору тощо.

Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної) побудований із урахуванням дидактичного принципу послідовності та наступності в навчанні. Цей курс є послідовним продовженням літературного курсу початкової школи, у межах якого школярі ознайомлювалися з творами української та зарубіжної літератур.

Дидактико-методичний потенціал програми забезпечує можливість формування в процесі вивчення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) **читацької і ключових компетентностей**, визначених Державним стандартом базової середньої освіти.

Відтак учитель матиме можливість констатувати результати навчальної діяльності учнів, поступово ускладнювати завдання й контролювати їх виконання.

Програма інтегрованого курсу літератур побудована за **тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності** щодо презентації письменницьких персоналій у межах кожного тематичного розділу.

Навчальний матеріал у 5 - 6, 7 – 8 класах згруповано за відповідними тематичними розділами.

У рубриці **«Пропонований зміст навчального предмета»** презентовано різножанрові твори класичної і сучасної української та зарубіжної літератур. Добір художніх творів зроблено з урахуванням їхньої художньої вартісності, читацьких інтересів, вікових характеристик та особливостей художнього сприймання молодших підлітків.

У програмі виділено дві групи художніх творів: **для текстуального вивчення і позакласного читання** (твори пов'язані з відповідними тематичними розділами програми). Деякі художні тексти, зокрема й напам'ять, можуть вивчатися за вибором учителя та учнів.

Для текстуального розгляду рекомендовано твори, що увійшли до **«золотого» фонду української та зарубіжної класики** для читання молодшими підлітками.

Для текстуального вивчення також рекомендовано твори **сучасних українських та зарубіжних письменників**.

Зміст інтегрованого курсу літератур включає твори, що викликають інтерес у сучасних молодших підлітків, а саме твори про пригоди, фантастичні події, твори жанру фентезі тощо.

Твори патріотичної тематики, реалістично-психологічна проза, що представлені в програмі, сприяють виховання національно свідомих громадян України, формування гуманістичного світогляду, національних і загальнолюдських цінностей учнів-читачів.

Рекомендовано системно проводити уроки щодо ознайомлення з художніми творами сучасної української та зарубіжної літератур за вибором учителя та учнів, відтак розділ **«Найцікавіше з літературних новинок»** передбачено і в I, і в II семестрах. Учителеві важливо пам'ятати, що учням-підліткам притаманний інтерес до читання художніх творів, серед героїв яких вони впізнають себе у вирі повсякденних проблем і життєвих випробувань. Відтак їх зацікавлюють твори, у яких художньо відтворено ситуації морального становлення особистості, розкрито сучасні підліткові теми, зокрема булінгу, першого кохання, взаємин із ровесниками й людьми старшого покоління тощо.

Твори для позакласного читання подано до кожного розділу модельної навчальної програми, тож учитель має можливість формувати в учнів коло читання впродовж усього навчального року та, орієнтуючись на читацькі інтереси саме своїх учнів і власні методичні напрацювання, проводити такі 2–3 уроки на семестр у межах певного тематичного розділу.

Біографічні відомості про письменників рекомендовано обмежити короткими довідками про основні факти їхнього життя і творчості або ж окремими епізодами дитинства митців, що можуть зацікавити учнів-підлітків.

У програмі забезпечено етапну наступність і безперервність вивчення понять **теорії літератури** у процесі роботи з художнім текстом. Визначено саме ті теоретико-літературні поняття, формування та поглиблення яких буде методично доцільним під час опрацювання учнями творів конкретного програмового розділу.

У рубриці **«Мистецький контекст»** запропоновано до розгляду твори живопису, музики, скульптури, кіно тощо, що сприятиме цілісному осмисленню учнями кожного літературного твору. Наголошуємо, що звернення до творів інших видів мистецтва має бути методично доцільним, таким, що не відволікає юних читачів від самодостатнього художнього тексту.

До кожного тематичного розділу запропоновано **види організації навчальної діяльності** учнів-підлітків різного рівня складності: репродуктивні, пізнавально-пошукові та

творчі. Акцентовано на видах діяльності, зорієнтованих на порівняння художніх творів української та зарубіжної літератури, визначення у них спільних тем, проблем, мотивів, моральних цінностей та водночас на розуміння самотності та самодостатності, національної специфіки кожної національної літератури. Ця рубрика має рекомендаційний характер.

Особливої уваги заслуговує **методика вивчення творів сучасної української та зарубіжної літератури для підлітків**. Процес їх опрацювання на уроках інтегрованого курсу має бути орієнтованим на адекватне для цього віку реципієнтів сприйняття.

Для того, щоб підлітки адекватно зрозуміли ціннісний потенціал художнього твору, він має викликати в них зацікавлення, прагнення прочитати. Це можливе за умови застосування сучасних технологій навчання, зокрема орієнтованих на залучення всіх учнів до процесу сприйняття, обговорення й інтерпретації художніх творів, використання компетентнісного й діяльнісного підходів

7. Підвищення рівня читацької грамотності

Читацька грамотність — це здатність учня розуміти, використовувати, оцінювати й осмислювати письмовий текст задля досягнення певних цілей, розширювати свої знання й читацький потенціал, а також готовність брати активну участь у житті суспільства.

Згідно з опитуванням компанії Research & Branding Group 57% жителів України не читають книжки, регулярно читають книжки 43% українців, серед них 14% – майже щодня, 27% – кілька разів на тиждень, 21% – кілька разів на рік, 4% – рідше, ніж раз на рік. Проблема читання є національною. Результати дослідження PISA продемонстрували важливість учительської та батьківської підтримки й зацікавлення дітей читанням.

Перші кроки щодо підвищення рівня читацької грамотності на державному рівні уже зроблено – схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України

03.03. 2023 за № 190-р **Стратегію розвитку читання на період до 2032 року “Читання як життєва стратегія”**.

Не залишається на державному рівні непоміченою проблема формування читацької грамотності у рамках шкільної освіти. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018, PISA-2022, PISA – 2025, у якому Україна брала участь уже тричі, засвідчив, що рівень читацької компетентності 15-річних українських учнів виявився гіршим порівняно із середніми значеннями досягнень їхніх однолітків країн ОЕСР (Організація економічного співробітництва та розвитку). За підсумками дослідження PISA-2018, середній бал українських учнів із читання – 466 балів (у країні-лідера – 555, у середньому в країн-учасниць – 487). Базового рівня читацької грамотності не досягли 25,9 % підлітків, менше 4% учасників проєкту досягли найвищого рівня. За підсумками дослідження PISA-2022, розподіл українських учнів за рівнями сформованості читацької грамотності (їх усього 6) порівняно із середнім значенням по країнах ОЕСР і значеннями референтних країн такий:

- Перший – 1%
- Другий – 41 %
- Третій – 30 %
- Четвертий – 21 %
- П’ятий – 7 %
- Шостий – 1 %

Задля пошуку золотієї середини звичайні математичні розрахунки дозволяють зробити висновок про те, що сумарно відсоток першого, другого і третього рівнів читацької грамотності становить 72 %, а сума відсотків четвертого, п’ятого і шостого рівнів – лише 29 %.

Тенденція в середній успішності з читання (показник з 466 знизився до 428) порівняно з математичною (показник з 453 знизився до 441) грамотністю в Україні (синій

колір) та країнах ОЕСР (оранжевий колір) між циклами PISA-2018 та PISA-2022 р є **низхідною**:

Різниця в успішності українських учнів порівняно із середнім значенням успішності у країнах ОЕСР з читання **становить 48 балів** (відставання майже на 2, 5 років). Порівняно з попереднім циклом 2018 року **результати українських учнів з читання знизилися на 37 балів**. Однак втішним є те, що більше 60% учнів в Україні мріють здобути вищу освіту першого, другого або третього рівнів (бакалавр, магістр, кандидат наук).

У національному звіті сформульовано рекомендації щодо шляхів подальшого розвитку освіти в Україні в коротко- та довгостроковій перспективах (режим доступу: [Моніторингові дослідження | Український центр оцінювання якості освіти \(testportal.gov.ua\)](https://testportal.gov.ua/)).

Одним із ефективних шляхів підвищення інтересу учнів до читання книг є співпраця учителів-філологів з бібліотекарями та батьками. Таку співпрацю рекомендуємо розглядати за напрямками: вивчення читацьких інтересів школярів, формування культури читання учнів, підготовка та проведення уроків позакласного читання, розвиток мовлення, організація позакласної роботи з літератури. Спільними зусиллями батьків, учителів і бібліотекарів можна розв'язати проблему дитячого читання й відповісти на виклики сучасного інформаційного суспільства.

Підвищення рівня читацької грамотності школярів можна досягти шляхом залучення їх до участі у всеукраїнських і міжнародних літературних проєктах:

- проєкт UA: Казки. Можна послухати українські народні казки голосами відомих людей (серед них – музиканти Андрій Хливинок та Марко Галаневич з гурту DakhaBrakha, письменник Сергій Жадан, реперка Alyona Alyona та інші);
- проєкт KidStory. Пропонує прослухати та подивитися анімовані історії з книжок. В архіві такі книжки, як «Я не хочу бути принцесою» Гжегож Касдепке, «Скік-поскік» Наталі Забіли, «Людина-Восьминіжка» Жака Жаб'є;
- проєкт «Всеукраїнський конкурс дитячого читання «Книгоманія» (<http://knygomania.com/>);
- проєкт «Фестиваль дитячого читання «Книгоманія» (<http://childrenfestival.org.ua/>);
- проєкт «Читацький марафон» (<http://childrenfestival.org.ua/>).
- Акція #ЖивіПисьменники (<https://bit.ly/3ezHXOb>) тощо.

8. Особливості викладання у 9 класі

Вивчення предметів мовно-літературної освітньої галузі в 9 класі має свою специфіку. **Навчання української мови ґрунтується на сучасних підходах до вивчення синтаксису**, тоді як уроки української літератури та інтегрованого курсу літератур **набувають системно-теоретичного й істориколітературного характеру**. Принциповою вимогою організації освітнього процесу є **недопущення вивчення на уроках української літератури творів авторів, які офіційно визнані Українським інститутом національної пам'яті символами російської імперської політики**. Такі ціннісні та структурні орієнтири створюють якісно нове підґрунтя для формування ключових компетентностей дев'ятикласників. Навчання рекомендуємо реалізувати на основі виокремлених актуальних напрямів, як-от: **конструктивна взаємодія зі штучним інтелектом (ШІ) та чітке профорієнтаційне спрямування**. Зазначений підхід вимагає від педагога докорінної зміни

акцентів – відходу від репродуктивного навчання на користь аналітичного, дослідницького та критичного сприйняття матеріалу.

8.1 Вивчення української мови в 9 класі

Вивчення української мови в 9 класі є завершальним етапом вивчення системного курсу граматики на рівні базової середньої освіти. Означений розділ є одним із найскладніших у шкільному курсі, оскільки вимагає від учнів **високого рівня абстрактного мислення й розуміння складних логіко-семантичних взаємозв'язків**. Важливо, щоб мова вивчалася не як сукупність ізольованих схем, а як інструмент структурування мислення, ефективної комунікації та захисту інформаційного простору. Для досягнення цієї мети в освітньому процесі доцільно реалізувати кілька **наскрізних методичних підходів**. Насамперед необхідно забезпечити **рух від форми до змісту**, тобто не обмежуватися механічним розбором схем та розстановкою розділових знаків. Важливо **демонструвати функціональне призначення кожної мовної конструкції**, наприклад, використання складних синтаксичних структур як дієвого засобу аргументації в есе. Розвиток мовленнєвої компетентності передбачає **безпосередній зв'язок синтаксису з практичною діяльністю підлітків: підготовкою власних висловлень, творчих робіт та публічних виступів**. За такого підходу пунктуація засвоюється учнями не як ізольований набір правил, а як **гнучкий інструмент вираження авторської логіки, інтонації та смислових відтінків**.

Щоб змінити характер взаємодії зі ШІ та переорієнтувати його з інструмента готових рішень на об'єкт критичного аналізу, варто відмовитися від рутинних вправ на кшталт «вставте літери» чи «визначте тип речення», з якими нейромережі справляються бездоганно. Ефективною альтернативою є **інтерактивні методи лінгвістичної експертизи (зокрема, верифікація згенерованих ШІ текстів на наявність логічних та граматичних помилок), трансформації та архітектурного моделювання тексту**.

Концентрація уваги на синтаксисі складного речення не означає відмови від роботи над мовною грамотністю. Оскільки **орфографічні, лексичні та морфологічні норми учні опанували в попередніх класах, рекомендуємо впроваджувати їхнє наскрізне повторення безпосередньо під час аналізу складних синтаксичних конструкцій**.

Попередження та корекцію помилок доцільно реалізовувати через чотири логічні вектори:

- **орфоєпія та правопис:** повторення правил подвоєння літер, уживання м'якого знака й апострофа поєднується з акцентуаційними п'ятихвилинками для подолання помилок у наголошуванні складних слів;

- **лексикологія та словотвір:** повторення правопису слів іншомовного походження, префіксів та складних слів спрямовується на викорінення тавтологій, плеоназмів, русизмів та вживання слів у невластивому значенні;

- **морфологія та граMATика:** написання прислівників, часток не і ні, уживання великої літери відпрацьовується паралельно з виправленням типових граматичних помилок (утворення відмінкових форм, ступенів порівняння прикметників і прислівників, поєднання числівників з іменниками);

- **синтаксис і пунктуація:** вивчення розділових знаків у складному реченні підпорядковується усуненню порушень зв'язку між підметом і присудком, помилок в узгодженні й керуванні, а також неправильної побудови конструкцій із дієприкметниковими й дієприслівниковими зворотами та однорідними членами речення.

Ефективним інструментом профорієнтації є **моделювання ситуацій**, де учні застосовують синтаксичні знання на практиці, приміряючи на себе **ролі із сучасного ринку праці, де якісний текст є головним продуктом**. Працюючи як **медіааналітики та достовірники**, дев'ятикласники досліджують новинні стрічки, аналізують маніпулятивні акценти в складних реченнях і вчаться відрізняти факти від суджень. **У ролі авторів цифрових текстів** (зокрема дизайнерів цифрового контенту) вони адаптують великі обсяги інформації в місткі й чіткі тексти для інтерфейсів програм та створюють лаконічні дописи для соціальних мереж. **У ролі розробників цифрового контенту** їхня діяльність спрямована

на трансформацію великих обсягів інформації в лаконічні й чіткі тексти інфо-медійного простору та створення змістовних дописів для соціальних мереж. Виконуючи завдання **фахівців із кризових комунікацій**, дев'ятикласники формують офіційні спростування чи заяви, де від точної побудови складнопідрядного речення з підрядним умови безпосередньо залежить репутація установи.

Яскравим прикладом є робота **автора промов**: під час вивчення складних речень із різними видами зв'язку учні створюють трихвилинний мотиваційний виступ на суспільно важливу тему. Готуючи промову, дев'ятикласники вчаться керувати увагою слухача завдяки продуманій синтаксичній структурі, чіткій дикції та дотриманню орфоепічних норм (зокрема, правильному наголошуванню складних слів), що дозволяє протиставити свій активний живий голос шаблонам ШІ.

У межах **міжпредметної інтеграції** доцільно впроваджувати **проектне написання історій «Інфопривід: історія одного фейку»**. У цьому проекті дев'ятикласники демонструють лаконічність і переконливість власного мовлення складаючи аргументи з кількох складних речень задля спростування історичних міфів.

В умовах **воєнного стану** особливої уваги набуває **дотримання принципів психологічної безпеки та травмоутливого підходу в освітньому процесі**. Діє категоричне табу на використання текстів із надмірним описом трагічних подій, руйнувань чи деталізацією воєнних дій. Для диктантів та аналізу текстів необхідно добирати матеріали, що розповідають про стійкість, відновлення, людську взаємодопомогу та солідарність.

Мовна грамотність сьогодні позиціонується як елемент національної безпеки, де кожне правильно побудоване речення є виявом інтелектуальної зрілості, культурної ідентичності та незламності нашої нації.

8.2 Вивчення української літератури в 9 класі

Програма з української літератури для 9 класу розроблена з метою **забезпечення системного та поглибленого вивчення художнього тексту**. Навчальний матеріал у цей період поєднує **історико-хронологічний та проблемно-тематичний принципи**. Головна мета навчального року – **сформувані в підлітків цілісне уявлення про розвиток українського письменства через аналіз художніх творів, які репрезентують певну епоху та демонструють логіку перебігу літературного процесу**. Це дає змогу змінити акцент із пасивного читання на аналітичне, дослідницьке та критичне осмислення тексту. Особливе значення має **фінальний блок курсу, який розкриває жанрово-тематичне розмаїття сучасної української молодіжної прози**, зокрема через такі актуальні для підлітків жанри, як мандрівний нарис чи міське фентезі.

З метою **переорієнтації використання штучного інтелекту (ШІ) з джерела готових рішень на об'єкт критичного аналізу**, організацію освітнього процесу на уроках літератури необхідно базувати на **дослідницьких та творчотрансформаційних методах навчання**. Рекомендується **мінімізувати застосування репродуктивних запитань фактологічного характеру** (щодо визначення дійових осіб, теми твору тощо) та **впроваджувати прийом лінгволітературного аудиту**. Цей прийом передбачає здійснення учнями **критичного аналізу та верифікації згенерованих ШІ рецензій або анотацій з подальшим їх коригуванням на основі текстуального аналізу першоджерела**. Ефективним інструментом є **метод зворотного культурологічного конструювання**, спрямований на **розроблення концептуальних матриць або текстових запитів для нейромереж з метою візуалізації художнього простору твору та адаптації авторських метафор засобами сучасних цифрових технологій**. Під час опрацювання тем «Модернізм» та «Поезія шістдесятників» доцільно застосовувати **метод синтаксично-стильового моделювання**. Зазначений підхід забезпечує дослідження учнями ритміко-мелодійної та архітектонічної структури поетичних творів, а також розвиток навичок моделювання мікротекстів у стилістиці відповідної літературної епохи.

Курс української літератури у 9 класі забезпечує демонстрацію здобувачам освіти особливостей функціонування художнього тексту в сучасній креативній сфері. Під час аналізу новітньої прози учні залучаються до моделювання професійної діяльності фахівців із відбору літературних творів, рецензентів та видавців, які здійснюють експертне оцінювання перспективних рукописів для подальшого друку. Опрацювання сучасної поезії, подорожнього нарису та міського фентезі створює підґрунтя для формування навичок укладання рекламних текстів і ведення тематичних вебресурсів, що передбачає трансформацію складних змістових ліній у лаконічні та динамічні структури для цифрових платформ. Водночас вивчення спадщини шістдесятників або творчості кримськотатарських авторів уможливорює перехід до практичної діяльності у сферах міжкультурної комунікації, аналізу засобів масової інформації та написання сценаріїв. Зазначений методичний підхід унаочнює для здобувачів освіти, що **ЧИТАННЯ Є ОСНОВОЮ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІЗ ТЕКСТОТВОРЕННЯ ТА МАЙСТЕРНОСТІ ТЕКСТОВОГО МОДЕЛЮВАННЯ СЮЖЕТІВ, А НЕ ЛИШЕ ВИКОНАННЯМ АКАДЕМІЧНИХ ВИМОГ.**

Кожен проаналізований художній твір має виховувати глибоку повагу до історичної пам'яті, зміцнювати громадянську й національну ідентичність, стаючи для дев'ятикласників символом духовної зрілості та незламності українського народу.

8.3 Вивчення інтегрованого курсу літератур у 9 класі

Вивчення інтегрованого курсу літератур у 9 класі має виразний компаративний та світоглядний характер. Учителю необхідно змістити акцент із репродуктивного переказу сюжетів на аналітичне дослідження, у якому українська література розглядається як невіддільний складник загальноєвропейського культурного процесу. Ключовий змістовий вектор спрямовано на порівняльний аналіз: учні досліджують, як європейські естетичні канони трансформувалися на національному ґрунті, виявляючи спільні тематичні лінії, філософські ідеї та сталі образи.

Міжпредметна інтеграція та впровадження цифрових технологій сприяють трансформації освітнього процесу в простір поліхудожнього синтезу, що забезпечує взаємозв'язок літератури з історією та мистецтвом відповідного періоду. Здобувачі освіти розробляють мультимедійні проєкти, зокрема: віртуальні карти літературних подорожей персонажів, інтерактивні картиніколажі епохи, а також створюють короткі відеоанонси книг або ведуть тематичні вебсторінки від імені письменників чи дійових осіб у мережевих спільнотах. Ефективним елементом навчання є практичне заняття «Діалог епох», під час якого учні дев'ятих класів за допомогою штучного інтелекту формують орієнтовне інтерв'ю з автором, після чого здійснюють текстуальний аналіз — виявляють фактичні помилки та перевіряють відповідність сформованих тез реальним філософським поглядам митця.

Профорієнтаційний вектор реалізується в царині креативних індустрій та культурного менеджменту. Дев'ятикласники приміряють ролі літературних критиків (пишуть рецензії для молодіжних платформ), сценаристів (адаптують класичні сюжети під сучасні кіноформати) чи кураторів культурних проєктів, які популяризують класику через подкасти.

Вивчення інтегрованого курсу літератури у 9 класі покликане сформувати європейську ідентичність українського учнівства, демонструючи спільність наших духовних цінностей та історичного шляху.

9. Про оцінювання результатів навчання здобувачів освіти

Нова система та загальні критерії оцінювання результатів навчання учнів 5 – 9 класів, схвалені наказом [МОН України від 04.05.2026 № 722](#) «Про затвердження системи та загальних критеріїв оцінювання результатів навчання учнів», вводяться в дію поетапно: у 5–9 класах закладів загальної середньої освіти — з 2026/2027 навчального року; у 5–10 класах

закладів загальної середньої освіти — з 2027/2028 навчального року; у 5–12 класах закладів загальної середньої освіти — з 2028/2029 навчального року.

Оцінювання навчальних досягнень учнів 10-11 класів здійснюватиметься відповідно до наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 13 квітня 2011 року № 329 «Про затвердження Критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів (вихованців) у системі загальної середньої освіти», який зареєстровано у Міністерстві юстиції України 11 травня 2011 року за № 566/19304. З 01.07.2028 цей документ втратить чинність.

Об'єктами оцінювання є результати навчання учнів. Згідно з наказом МОН України від 14.08.2026 №1427 «Про затвердження Рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 5-9 класів закладів загальної середньої освіти» більш розлого подано трактування поняття **об'єктом оцінювання**. Це є **досягнення учнями результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти**, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 року № 898 (далі - Державний стандарт), що упорядковані й уточнені на рівні модельної навчальної / навчальної програми (далі - програма) як очікувані результати навчання, яких учні мають досягти під час опанування відповідних тем, розділів, модулів або інших структурних одиниць програми. Очікувані результати навчання, передбачені програмою на відповідний період (семестр / навчальний рік), є основою для планування освітнього процесу й оцінювання в закладі освіти, зокрема під час визначення семестрової/-их і річної оцінок.

Оцінка є результатом оцінювання, що відображає рівень досягнення учнем очікуваних результатів навчання, визначених відповідною програмою. Виставляючи оцінку, учитель має співвідносити її з відповідним результатом / відповідними результатами навчання учня. **Водночас накопичення та фіксування в класному журналі оцінок за кожною групою результатів, зазначення індексів груп результатів біля поточних оцінок, створення окремих стовпців за групами результатів або дублювання однієї оцінки в кількох стовпцях не є обов'язковими.** Якщо електронний класний журнал або освітня інформаційна система дає змогу співвідносити оцінки з окремими результатами навчання чи групами результатів, учитель може використовувати цей функціонал для систематизації й аналізу інформації про навчальний поступ учнів та підготовки зворотного зв'язку.

Оцінка є конфіденційною інформацією, доступною для осіб, які провадять педагогічну діяльність та здійснюють відповідне оцінювання результатів навчання учнів (далі — педагогічні працівники), учня та його батьків або інших законних представників. Інформування учня та його батьків або інших законних представників про результати навчання здійснюють під час індивідуального спілкування, за допомогою паперових або електронних засобів комунікації, інформаційно-комунікаційних технологій та Свідоцтва досягнень (примірну форму якого затверджує МОН України).

На прохання учня або його батьків чи інших законних представників учитель пояснює, які результати навчання було оцінено, які критерії було застосовано та на якій інформації ґрунтується оцінка. Оскарження результатів оцінювання здійснюють у порядку, визначеному законодавством і відповідними документами закладу освіти.

Інформацію, отриману під час оцінювання, використовують не лише для виставлення оцінки, а передусім для прийняття педагогічних рішень: коригування змісту й темпу навчання, визначення необхідної підтримки, повторного опрацювання, планування наступних навчальних кроків та інформування учнів і батьків або інших законних представників.

Персоніфіковані результати не використовують для публічного рейтингування учнів або порівняння учителів за середніми оцінками їхніх учнів.

Оцінювання — процес спостереження за навчальною та пізнавальною діяльністю учнів, а також процес опису, збору, фіксування та інтерпретації інформації про освітній процес і результати навчання учнів. Інформування учня та його законних представників про результати навчання здійснюється шляхом проведення з ними індивідуальних зустрічей, комунікації за допомогою паперових / електронних носіїв,

інформаційно-комунікаційних технологій, а також шляхом фіксування результатів навчання учнів у свідоцтві досягнень.

Оцінювання результатів навчання учнів незалежно від виду та форми здобуття ними освіти має бути справедливим, неупередженим, об'єктивним, незалежним, недискримінаційним та добросовісним.

Оцінювання в закладах освіти виконує такі функції: формувальна; констатувальна; діагностувальна; мотиваційна; коригувальна; прогностична; розвивальна; виховна; управлінська.

Оцінювання результатів навчання здійснюється на засадах компетентнісного підходу. Реалізація цього підходу вимагає від педагогічного працівника **дотримання таких вимог:**

- фокусування на здатності учнів застосовувати знання в практичних ситуаціях, а не на механічному відтворенні теоретичного матеріалу;
- застосування практико-орієнтованих завдань;
- акцентування уваги на ступені оволодіння вмінням, а не на кількості допущених помилок;
- підтримка позитивного ставлення до навчальних досягнень учнів незалежно від рівня таких досягнень;
- використання різноманітних методів для виявлення рівня сформованості знань, умінь, ставлень та цінностей;
- врахування індивідуального освітнього поступу під час формувального оцінювання;
- залучення учнів до самооцінювання та взаємооцінювання;
- здійснення оцінювання виключно на основі чітких і зрозумілих критеріїв;
- надання якісного зворотного зв'язку педагогічним працівником іншим учасникам освітнього процесу.

Процес оцінювання має враховувати рівень сформованості наскрізних умінь учнів (зокрема, читання з розумінням, критичного та системного мислення, здатності співпрацювати з іншими, розв'язувати проблеми тощо). **У процесі навчання застосовують формувальне й поточне оцінювання.** Визначальними для вибору виду оцінювання є його мета й спосіб використання отриманої інформації, а не назва роботи чи завдання. Якщо інформацію використовують насамперед для зворотного зв'язку, виявлення навчальних потреб і коригування освітнього процесу, оцінювання є формувальним. Якщо визначають і фіксують рівень досягнення результатів навчання на певному етапі для подальшого використання під час підсумкового (тематичного та/або семестрового) оцінювання, - поточним.

Основними видами оцінювання в закладі освіти є формувальне, поточне, підсумкове (тематичне, семестрове, річне) та державна підсумкова атестація.

Формувальне оцінювання спрямоване на відстеження динаміки навчального поступу учнів та визначення його навчальних потреб. Воно здійснюється педагогічним працівником, а також шляхом взаємооцінювання та самооцінювання учнями за зрозумілими критеріями.

Під час формувального оцінювання доцільно **враховувати не лише продемонстрований результат, а й дії, рішення та навчальні стратегії учня.** Інформацію про труднощі, залученість і докладені зусилля використовують для зворотного зв'язку, визначення подальших навчальних кроків і педагогічної підтримки. Зворотний зв'язок має допомагати учневі зрозуміти, якого результату досягнуто, що потребує вдосконалення і яким має бути наступний навчальний крок. Індивідуальні консультації підлягають винятково формувальному оцінюванню. Це допомагає учням визначати досягнення й труднощі та планувати подальше навчання. **Оцінки, виставлені під час формувального оцінювання, не враховують у рамках підсумкового оцінювання.** Водночас інформацію про досягнення

результатів навчання, отриману під час формувального оцінювання, учитель використовує, формуючи професійний висновок про навчальний поступ учня. **Формувальне оцінювання доцільно організовувати так, щоб учень мав змогу покращити результат, зокрема доопрацювати завдання, повторно продемонструвати окреме вміння або виконати інше рівноцінне завдання.**

Учитель фіксує результати формувального оцінювання в зручний для себе спосіб, за потреби використовуючи робочі нотатки, контрольні переліки, матриці або щоденники спостережень, які є внутрішнім інструментом і не потребують оформлення як окрема звітність. Фіксування результатів формувального оцінювання в класному журналі не є обов'язковою вимогою. Однак за потреби педагог може зробити відповідний запис «Формувальна» в стовиці з датою.

Поточне оцінювання здійснюється на визначених етапах освітнього процесу з метою перевірки відповідності досягнутих результатів очікуванню за допомогою спеціального інструментарію. Поточне оцінювання здійснюють для **встановлення і фіксування проміжного рівня досягнення учнями очікуваних результатів навчання** в межах структурної одиниці програми (модуля, теми, розділу). **Частотність поточного оцінювання вчитель визначає самостійно** з урахуванням змісту програми, кількості навчальних годин, специфіки результатів навчання, які оцінюють. **Поточні оцінки не потрібно виставляти на кожному уроці або за кожне виконане навчальне завдання.**

Сутнісні характеристики формувального та поточного оцінювання

Ознака	Формувальне	Поточне
Мета	Зворотного зв'язку, виявлення освітніх потреб, навчального поступу учня, коригування освітнього процесу, педагогічної підтримки	Встановлення й фіксування рівня досягнення результатів на певному етапі
Шкала	Вербальна, рівнева, бальна	12-бальна
Фіксування	Не обов'язкове у журналі	Обов'язкове у журналі
Вплив на підсумкову	Оцінки не враховують	Ураховують

Підсумкове оцінювання здійснюється шляхом зіставлення досягнутих результатів навчання з очікуваними та поділяється на тематичне, семестрове та річне. Підсумкове оцінювання (тематичне) здійснюють в один із способів або в їх поєднанні:

- **шляхом узагальнення поточних оцінок**, отриманих протягом періоду навчання, що охоплює відповідну тему / розділ / модуль тощо;
- **шляхом проведення підсумкової тематичної роботи**, яка б охоплювала ключові очікувані результати навчання, визначені програмою у відповідній темі / розділі / модулі тощо.

Підсумкову тематичну оцінку визначають або як середнє арифметичне всіх поточних балів, отриманих учнем протягом теми, або на підставі інших підходів, що мають бути відображені в критеріях, правилах і процедурах оцінювання закладу освіти.

Проведення окремої підсумкової роботи після кожної теми, розділу чи модуля програми не є обов'язковим. Підсумкова робота має охоплювати результати навчання, передбачені програмою на відповідний період, які належать до однієї або різних груп у Державному стандарті базової середньої освіти. Така робота має давати змогу отримати інформацію про досягнення учнями результатів навчання у характерних для навчального предмета / інтегрованого курсу видах діяльності.

Підсумкові роботи доцільно планувати з урахуванням результатів навчання, які необхідно оцінити, наявної інформації про їх досягнення, навчального часу та загального навчального навантаження учнів.

Тематичне оцінювання здійснюється на основі поточного оцінювання за структурною одиницею навчальної програми та/або результатів виконання підсумкової (діагностувальної) роботи.

Семестрове оцінювання є узагальненням результатів навчання наприкінці вивчення всіх структурних одиниць програми, передбачених для відповідного періоду навчання та/або підсумкових семестрових робіт. **Не рекомендується визначати семестрову оцінку лише за результатом однієї підсумкової роботи, якщо наявна інша достатня й релевантна інформація** про досягнення учнем результатів навчання за семестр. За результатами семестрового оцінювання визначають одну семестрову оцінку з навчального предмета / інтегрованого курсу.

Підсумкове оцінювання (семестрове) здійснюють шляхом узагальнення (в один із способів):

- **тематичних оцінок** (у разі їх відсутності - поточних оцінок), отриманих протягом семестру;

- **тематичних оцінок** (у разі їх відсутності - поточних оцінок), здобутих протягом семестру, **і оцінки за семестрову підсумкову роботу.**

Підсумкову семестрову оцінку визначають або як середнє арифметичне всіх балів за підсумками тематичного оцінювання, отриманих учнем протягом семестру (поточних, якщо тематичні відсутні), або на підставі інших підходів, що мають бути відображені в критеріях, правилах і процедурах оцінювання закладу освіти.

Річне оцінювання здійснюється на основі семестрових оцінок. Річну оцінку визначають або як середнє арифметичне семестрових оцінок, або на підставі інших підходів, що мають бути відображені в критеріях, правилах процедурах оцінювання закладу освіти. **Проведення окремої підсумкової роботи для визначення річної оцінки не передбачено** (крім учнів, які здобувають освіту за індивідуальними формами). **У разі, якщо вивчення навчального предмета / інтегрованого курсу відповідно до навчального плану закладу освіти передбачено лише в одному семестрі навчального року, річне оцінювання здійснюють на підставі семестрового оцінювання лише за той семестр, у якому цей навчальний предмет / інтегрований курс викладався.**

Державна підсумкова атестація є різновидом підсумкового оцінювання та передбачає оцінювання відповідності результатів навчання учнів, які завершили здобуття певного рівня повної загальної середньої освіти, вимогам державних стандартів загальної середньої освіти на відповідному рівні. **Особливості її проведення, вимоги до змісту та критерії оцінювання визначає Міністерство освіти і науки України в установленому законодавством порядку. Проведення державної підсумкової атестації та звільнення від неї здійснюється відповідно до Порядку проведення державної підсумкової атестації, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07 грудня 2018 року № 1369, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 02 січня 2019 року за № 8/32979.**

У разі вибуття учня із закладу освіти (зокрема через виїзд за кордон, надання соціальної відпустки, призов на військову службу тощо) **оцінювання результатів його навчання може бути проведене достроково.** Процедура такого оцінювання визначається закладом освіти.

Залежно від суб'єкта оцінювання є: оцінювання, що здійснюється педагогічним працівником та вимагає формулювання зрозумілих освітніх цілей, ознайомлення з критеріями оцінювання, розробленими закладами освіти (далі — критерії оцінювання), та надання своєчасного зворотного зв'язку; **взаємооцінювання**, що здійснюється учнями в парах / групах за критеріями оцінювання; **самооцінювання**, що здійснюється учнями шляхом самостійного співвіднесення власних результатів навчання з критеріями оцінювання.

Залежно від об'єкта оцінювання є: оцінювання процесу (формувальне оцінювання) — спостереження за ходом виконання завдань та рівнем залученості; **оцінювання результату** (поточне та підсумкове оцінювання) — аналіз кінцевого результату відповідно до критеріїв оцінювання.

Залежно від способу подання результатів формами оцінювання є усна, письмова та практична.

Форми оцінювання можуть бути **реалізовані в очному режимі з використанням інформаційно-комунікаційних технологій**, у тому числі під час здобуття освіти за дистанційною формою.

Залежно від кількості залучених до оцінювання учнів його організація може бути індивідуальною, груповою та фронтальною.

Педагогічний працівник має право на академічну свободу щодо самостійного вибору методів та інструментів оцінювання з урахуванням специфіки навчального предмета / інтегрованого курсу та особливостей учнів.

До основних методів оцінювання належать: педагогічне спостереження, що фіксується за допомогою ситуативних нотаток, контрольних переліків у форматі «так / ні» тощо; аналіз продуктів освітньої діяльності шляхом оцінювання досліджень, проєктів, виробів, створених учнями, за критеріями оцінювання; словесні методи (опитування, анкетування, інтерв'ю, бесіда).

Інструментарієм оцінювання є сукупність спеціально розроблених завдань, релевантних до очікуваних результатів навчання. Учитель для конкретного інструменту оцінювання / виду роботи повідомляє учням критерії, за якими здійснюватиметься оцінювання. Ставлення та цінності враховують під час оцінювання лише тоді, коли вони виявляються через передбачені Державним стандартом і програмою результати навчання. Поведінка, дисциплінованість, старанність, темп роботи та інші особистісні характеристики не є підставою для визначення оцінки.

Для добору й розроблення інструментів компетентнісного оцінювання учитель може використовувати методичні посібники «Як оцінювати в НУШ?» для 10 освітніх галузей (<https://bit.ly/4ga580u>), «Каталог компетентнісних робіт для НУШ» (<https://nus-tasks.net>) і ресурс «Інтерактивний поступ» на цифровій платформі «Освіта для життя» (<https://bit.ly/4qn24Da>).

Компетентнісно орієнтовані завдання мають давати змогу виявляти не лише вміння відтворювати інформацію, а й уміння її розуміти, застосувати, аналізувати, порівнювати, інтерпретувати, а також уміння обґрунтовувати думку, розв'язувати проблеми, проводити дослідження, приймати рішення, взаємодіяти або створювати продукт. Для реалізації компетентнісного підходу використовують **практикоорієнтовані завдання**, що передбачають застосування знань і вмінь у навчальних і практичних ситуаціях. Водночас коротке завдання, тест, усна відповідь, практична дія, дослід чи задача можуть також бути доречними, якщо дають змогу отримати необхідну інформацію про досягнення результату навчання.

Оцінювання результатів навчання здійснюється за такими шкалами: **дихотомічна шкала** («зараховано» / «незараховано застосовується за рішенням педагогічної ради для оцінювання окремих навчальних предметів / інтегрованих курсів, інших освітніх компонентів, а також для результатів навчання учнів, які перебувають за кордоном або проживають (проживали) на територіях, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України); **вербальна шкала** (передбачає оцінювання за допомогою словесних формулювань); **рівнева шкала** (визначає чотири рівні: початковий (П), середній (С), достатній (Д), високий (В)); **бальна шкала** — передбачає використання 12-бальної системи (від 1 до 12).

Вербальна шкала	Рівнева шкала	Бальна шкала
-----------------	---------------	--------------

Потребує істотної підтримки для досягнення результатів навчання	Початковий рівень (П)	1–3 бали
Потребує ситуативної підтримки для досягнення результатів навчання	Середній рівень (С)	4–6 балів
Має присутні успіхи в досягненні результатів навчання	Достатній рівень (Д)	7–9 балів
Має значні успіхи в досягненні результатів навчання	Високий рівень (В)	10–12 балів

Правила застосування шкал для учнів 5–12 року навчання:

- **формувальне** оцінювання здійснюється за **вербальною, рівневою або бальною шкалами** (без урахування його результатів під час підсумкового оцінювання),
- **поточне та підсумкове оцінювання** здійснюються за **бальною шкалою**.

У разі запровадження закладом освіти власної шкали оцінювання результатів навчання учнів ним мають бути визначені правила переведення до цих Системи та критеріїв.

Результати семестрового, річного оцінювання та державної підсумкової атестації (у разі проведення) відображаються у свідоцтві досягнень учня.

Загальні критерії оцінювання результатів навчання учнів, що визначають єдині підходи до встановлення рівня результатів навчання учнів, розроблено на засадах компетентісного підходу з урахуванням таких інтегрованих показників навчальної та пізнавальної діяльності учнів: **когнітивні процеси; навчальна діяльність; рівень самостійності; рівень комунікації та взаємодії; частота вияву умінь.**

Рівень	Бал	За когнітивними процесами	За навчальною діяльністю	За рівнем самостійності	За рівнем комунікації та взаємодії	За частотою вияву умінь
1	2	3	4	5	6	7
Початковий	1	сприймає інформацію, отриману від педагогічного працівника (інших осіб), намагається відповідати на прості запитання за змістом отриманої інформації, припускаючись суттєвих змістових і логічних помилок	виконує частину навчальних дій / простих завдань за наданим зразком	долучається до індивідуальної або групової навчальної діяльності лише за участі педагогічного працівника; потребує постійного зовнішнього контролю	уникає комунікації, реагує на звернення лише за зовнішнього спонукання, не виявляє інтересу до спільного обговорення, не реагує на думки інших	виявляє зміни в окремих випадках
	2	розпізнає частину інформації, отриманої від педагогічного працівника або із запропонованих джерел, намагається відповідати на прості запитання за змістом отриманої інформації, припускаючись змістових і логічних помилок	виконує навчальні дії / прості завдання за наданим зразком	долучається до індивідуальної або групової навчальної діяльності лише за участі педагогічного працівника; потребує постійного зовнішнього контролю	уникає комунікації, реагує на звернення лише за зовнішнього спонукання, не виявляє інтересу до спільного обговорення, не реагує на думки інших	виявляє зміни в окремих випадках
	3	відтворює за зразком частину інформації, отриманої від педагогічного працівника або із запропонованих джерел, відповідає на прості запитання за змістом отриманої інформації, припускаючись змістових і логічних помилок	виконує навчальні дії / прості завдання за наданим зразком	долучається до індивідуальної або групової навчальної діяльності лише за участі або з допомогою педагогічного працівника; потребує періодичного зовнішнього контролю	уникає комунікації, реагує на звернення лише за зовнішнього спонукання, не виявляє інтересу до спільного обговорення, не реагує на думки інших	виявляє зміни в окремих випадках

Середній	4	відтворює основну інформацію, отриману від педагогічного працівника або із запропонованих джерел, знаходить в отриманій інформації відповіді на прості запитання	виконує типові репродуктивні завдання за зразком / запропонованим алгоритмом	долучається до індивідуальної або групової навчальної діяльності з допомогою педагогічного працівника; виконує частину завдання під час роботи в групі з допомогою інших учасників групи	включається в комунікацію за ініціативою інших; реагує на звернення не завжди по суті; взаємодіє з групою формально	викиляє зміни епізодично
	5	застосовує інформацію, отриману від педагогічного працівника або із запропонованих джерел, формулює за змістом отриманої інформації окремі запитання	виконує репродуктивні завдання за зразком / запропонованим алгоритмом	долучається до індивідуальної або групової навчальної діяльності з допомогою або під керівництвом педагогічного працівника; виконує спільне завдання в групі з частковою допомогою інших учасників групи	підтримує діалог, ініційований іншими; взаємодіє з групою пасивно	викиляє зміни епізодично
	6	застосовує інформацію, отриману від педагогічного працівника або із запропонованих джерел, формулює уточнювальні запитання за змістом отриманої інформації	виконує частково-пошукові завдання за зразком / запропонованим алгоритмом	долучається до індивідуальної або групової навчальної діяльності під керівництвом педагогічного працівника; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків, за потреби звертається по допомогу до інших учасників групи	підтримує діалог, ініційований іншими; викиляє готовність до взаємодії, проте не завжди діє активно	викиляє зміни епізодично

Достатній	7	знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію, перетворює один вид інформації в інший за зразком, формулює запитання за змістом отриманої інформації	виконує окремі дослідницькі завдання за узгодженим алгоритмом, розпізнає стандартні проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом	долучається до індивідуальної або групової навчальної діяльності з опосередкованою допомогою педагогічного працівника, співпрацює під час роботи в групі	долучається до комунікації переважно з ініціативою інших; викиляє готовність до взаємодії, проте не завжди діє активно	викиляє зміни постійно в типових ситуаціях
	8	зиставляє і порівнює за заданою ознакою інформацію, отриману з різних джерел, перетворює один вид інформації в інший	виконує типові дослідницькі завдання, вирізняє проблемні ситуації з-поміж запропонованих, розв'язує їх відомим способом	долучається до індивідуальної або групової навчальної діяльності з опосередкованою допомогою педагогічного працівника, активно співпрацює з іншими учасниками групи, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі	долучається до комунікації, за потреби ініціює комунікацію; порівнює позиції учасників комунікації; бере участь у пошуку рішень	викиляє зміни постійно в типових ситуаціях
	9	аналізує інформацію, отриману з різних джерел	виконує типові дослідницькі та окремі частково-пошукові завдання, вибирає з-поміж запропонованих можливі способи розв'язання проблемних ситуацій	долучається до індивідуальної або групової навчальної діяльності з опосередкованою допомогою педагогічного працівника; активно співпрацює з іншими, виконуючи типові й нетипові завдання	долучається до комунікації та може її ініціювати; аналізує позиції інших осіб, розвиває ідеї, запропоновані іншими; порівнює власні думки з думками інших; наводить аргументи	викиляє зміни постійно в типових ситуаціях

Високий	10	узагальнює інформацію, отриману з різних джерел	виконує дослідницькі та окремі творчі завдання; вибирає із множини відомих доцільні способи розв'язання проблемних ситуацій, пропонує альтернативні способи розв'язання проблемних ситуацій	дотримується до організації роботи групи / активно співпрацює в групі для досягнення навчальних цілей; аналізує власні навчальні дії та дії групи щодо досягнення навчальних цілей	ініціює комунікацію, конструктивно реагує на думки інших, пропонує ідеї, обстоює їх	виявляє зміни системно в типових і нетипових ситуаціях
	11	оцінює інформацію, отриману з різних джерел за наданими критеріями	виконує дослідницькі та творчі завдання; пропонує різні способи розв'язання проблемних ситуацій і розв'язує їх різними способами	планує та організовує співпрацю в групі для досягнення навчальних цілей; конструктивно взаємодіє у групі, аналізує та обґрунтовує власні навчальні дії, аналізує дії групи щодо досягнення навчальних цілей	активно ініціює та підтримує комунікацію; оцінює позиції інших та власну позицію в обговоренні, розвиває думки інших учасників комунікації	виявляє зміни системно в типових і нетипових ситуаціях
	12	оцінює інформацію, отриману з різних джерел	виконує дослідницькі та творчі завдання; пропонує різні способи розв'язання нестандартних проблемних ситуацій і розв'язує їх доцільними способами, аргументуючи свій вибір	усвідомлено діє в нестандартних ситуаціях самостійно / в парі / групі, оцінює ризики й прогнозує наслідки; обґрунтовує, аналізує та оцінює власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; ініціює / планує / організовує співпрацю в групі для досягнення навчальних цілей; оцінює власний внесок та діяльність групи для отримання очікуваного результату	виступає посередником у комунікації, оцінює позиції інших та власну позицію в обговоренні, форсує власну лінію обґрунтування, сприяє взаємодії на досягнення спільної мети; надає конструктивний зворотний зв'язок	виявляє зміни системно в типових і нетипових ситуаціях

Загальні критерії оцінювання є основою для розроблення закладами освіти критеріїв оцінювання за освітніми галузями (навчальними предметами / інтегрованими курсами. За потреби заклад освіти може розробляти критерії оцінювання за освітніми галузями (навчальними предметами / інтегрованими курсами), а також здійснювати оцінювання результатів навчання за групами задля відстеження досягнення результатів навчання, визначених Державним стандартом. У разі запровадження закладом освіти власної шкали оцінювання результатів навчання учнів ним мають бути визначені правила переведення до системи оцінювання, визначеної законодавством.

Заклад освіти може розробляти, у тому числі із залученням всіх учасників освітнього процесу, критерії оцінювання, адаптовані для дистанційної форми та інших форм здобуття освіти.

Відповідно до п. 3 ст. 41 Закону України «Про освіту» критерії, правила й процедури оцінювання результатів навчання здобувачів освіти в закладі освіти підлягають оприлюдненню на вебсайті закладу освіти (у разі його відсутності — на вебсайті засновника) не пізніше ніж через десять робочих днів з дня їх затвердження.

Обов'язковому оцінюванню підлягають обов'язкові освітні компоненти, визначені освітньою програмою закладу освіти. Вибіркові освітні компоненти оцінюються згідно з рішенням педагогічної ради закладу освіти.

Індивідуальні консультації підлягають винятково формувальному оцінюванню.

Оцінювання результатів навчання учнів з особливими освітніми потребами здійснюється згідно із загальними критеріями оцінювання, які можуть бути адаптовані відповідно до особливостей освітнього процесу, середовища, індивідуальних навчальних цілей (у разі модифікації змісту навчального предмета / інтегрованого курсу), та з урахуванням індивідуальної програми розвитку та індивідуального навчального плану за його наявності. Адаптація процесу оцінювання може передбачати зміну способу подання завдання, форми відповіді, часу виконання, організації середовища, використання допоміжних засобів або інших умов, необхідних для того, щоб учень міг продемонструвати результат навчання. Застосування адаптацій не змінює результату навчання, що оцінюється, і саме по собі не є підставою для зниження оцінки. Якщо зміст навчального предмета / інтегрованого курсу модифіковано, оцінювання здійснюють відповідно до індивідуальних навчальних цілей, визначених в індивідуальній програмі розвитку, з урахуванням динаміки навчального поступу учня.

Під час дистанційного та змішаного навчання застосовують загальні вимоги щодо відповідності методів та інструментів результатам навчання, критеріальності,

достатності інформації та академічної доброчесності. Технічні або організаційні обставини, що не характеризують рівень досягнення результатів навчання, не можуть бути самостійною підставою для зниження оцінки. Якщо через такі обставини інформації недостатньо для обґрунтованого висновку, учневі доцільно надати доступний спосіб і, за потреби, інший строк для демонстрування відповідних результатів навчання.

Оцінювання результатів навчання здійснюють із дотриманням цінностей, принципів і правил академічної доброчесності, визначених законодавством та внутрішніми актами закладу освіти. Педагогічному працівникові доцільно до початку виконання завдання чітко визначити й повідомити учням умови його виконання, зокрема допустимі джерела інформації, види допомоги, можливість співпраці, використання цифрових інструментів і засобів штучного інтелекту. Оцінюванню підлягають персональні результати діяльності учня, досягнуті ним особисто, або результати спільної діяльності, якщо така форма виконання передбачена умовами завдання. Несамостійно виконане завдання вважається не виконаним і не підлягає оцінюванню; факт порушення академічної доброчесності фіксують у документі про результати оцінювання в спосіб, визначений закладом освіти, що має бути відображено в критеріях, правилах і процедурах оцінювання закладу освіти. Застосовуються заходи реагування та санкції відповідно до Законів України «Про повну загальну середню освіту» та «Про академічну доброчесність» та/або внутрішніх актів закладу освіти.

Відповідно до наказу МОН України від 14.08.2026 №1427 «Про затвердження Рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 5-9 класів закладів загальної середньої освіти» внесено уточнення щодо Наказу № 722. Найперше варто зазначити, що втратив чинність наказ Міністерства освіти і науки України від 02 серпня 2024 року № 1093 «Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання».

10. Планування оцінювання

Планування оцінювання є складником планування освітнього процесу. Воно має бути орієнтоване на отримання достатньої інформації про процес і результати навчання учнів, передбачені програмою на відповідний період, у характерних для навчального предмета / інтегрованого курсу видах діяльності. На початку навчального року / семестру / вивчення теми тощо вчитель самостійно визначає кількість і частотність застосування різних видів оцінювання (формувального, поточного, підсумкового), доцільні методи та інструменти. Це може бути відображено в навчальній програмі, календарно-тематичному плануванні чи зафіксовано в інший спосіб, зручний для вчителя. На початку навчального року доцільно передбачити проведення вхідної діагностувальної роботи для визначення рівня досягнення результатів навчання попереднього періоду, необхідних для подальшого навчання, виявлення освітніх втрат і навчальних потреб учнів. Вхідна діагностувальна робота на початку навчального року є інструментом формувального оцінювання. Її результати не враховують під час поточного чи підсумкового оцінювання, а використовують для уточнення змісту й послідовності навчання, планування повторення, диференціації завдань та визначення необхідної підтримки учнів. За потреби вчитель може проводити діагностувальні роботи на початку другого семестру, теми, розділу, модуля програми тощо.

Під час підготовки до уроку вчитель визначає:

- результат / результати навчання, над досягненням якого / яких працюватимуть учні;
- діяльність і завдання, у яких ці результати формуватимуться й виявлятимуться;
- критерії оцінювання такого завдання / таких завдань;
- спосіб надання зворотного зв'язку та, за потреби, спосіб фіксування отриманої інформації.

11. Кількість фронтальних та індивідуальних видів мовленнєвої діяльності у 10 – 11 неНУШівських класах, їх контроль

Відповідно до листа Міністерства освіти і науки України від 28.04.2006 № 1/9-301 «Вимоги до виконання письмових робіт учнів загальноосвітніх навчальних закладів з української мови і літератури та зарубіжної літератури у 5-11 класах» основними видами класних і домашніх письмових робіт учнів з української мови є класні й домашні вправи (кількість домашніх вправ – одна або дві (на розсуд учителя), але не більше двох; якщо уроки спарені, то для виконання вдома пропонується дві або три вправи); словникові диктанти (кількість слів у словниковому диктанті: 12 – у 5 класі, 24 – у 6-7 класах, 36 – у 9-10 класах, 48 – в 11 класі); навчальні диктанти, твори й перекази; самостійні роботи; тестові завдання (як відкритої, так і закритої форм); складання таблиць, схем, написання конспектів (у старших класах), робота зі словниками та інші види робіт, передбачені чинними програмами.

Увага! З метою уникнення перевантаження учнів, для об'єктивного оцінювання їхніх навчальних досягнень кілька років тому знято з фронтальних видів контрольних робіт аудіювання та читання мовчки, однак такі види робіт можна і треба проводити як навчальні. Зазначені зміни є початком до поступового переформатування видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання мовчки) відповідно до вимог Програми міжнародного оцінювання учнів – PISA, що оцінює читацьку грамотність учнів, визначає здатність особи до широкого розуміння тексту, пошуку нової інформації, осмислення й оцінювання змісту та форми тексту тощо. **Більш розлого по висновки за результатами міжнародного дослідження PISA рівня сформованості читацької компетентності у п'ятнадцятирічних учнів йдеться у методичних рекомендаціях Інституту педагогіки НАПН України** (http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf, Інші матеріали щодо PISA дивіться за такими покликаннями: <http://pisa.testportal.gov.ua/scho-vyvchaye-pisa/>

Увага! Нагадуємо, що у 5 – 9 класах НУШ частотність та процедури проведення оцінювання, а також види діяльності, результати яких підлягають оцінюванню, визначають педагогічні працівники з урахуванням дидактичної мети, особливостей змісту навчального предмета / Інтегрованого курсу та з урахуванням етапу опанування програмовим матеріалом та етапу досягнення очікуваного результату навчання.

Фронтальні та індивідуальні види контрольних робіт у 10-11 класах

Фронтальні та індивідуальні види контрольних робіт у 10-11 класах				
Рівень	Рівень стандарту		Філологічний рівень	
Фронтальні види контрольних робіт				
Форми контролю	I	II	I	II
Перевірка мовної теми	2	2	3	3
Письмо:				
есе	2	3	1	1
переказ	-	-	1	1
твір	-	-	1	1
Індивідуальні види контрольних робіт				
Говоріння:				
діалог	1	-	1	-
усний переказ	1	-	1	-
уний твір	-	1	-	1

* Основною формою перевірки мовної теми є тестові завдання.

** Основною формою перевірки орфографічної й пунктуаційної грамотності є текстовий диктант.

Мінімальну кількість фронтальних видів контрольних робіт учитель на власний розсуд має право збільшувати, що залежить від рівня підготовленості класу, здібностей конкретних учнів, умов роботи тощо.

Фронтально оцінюються диктант, письмовий переказ і письмовий твір (навчальні чи контрольні види робіт), мовні знання й уміння, запис яких здійснюється на сторінці «Зміст уроку» класного журналу.

Індивідуально оцінюються говоріння (діалог, усний переказ, усний твір) і читання вголос. Для цих видів діяльності не відводять окремого уроку, проте на початку семестру визначають окрему колонку без дати на сторінці «Облік навчальних досягнень» класного журналу. У I семестрі проводять оцінювання таких видів мовленнєвої діяльності, як **усний переказ, діалог**, у II семестрі - **усний твір** **Увага!!!** Результати оцінювання говоріння (діалог, усний переказ, усний твір) протягом семестру виставляють у стовпець без дати й ураховують у семестрову оцінку, тому доцільно ці колонки у класному журналі створити на початку семестру.

Повторне оцінювання із зазначених видів мовленнєвої діяльності не проводять.

Фронтальні та індивідуальні види контролю в незвичайних умовах карантину чи воєнного стану проводять з урахуванням матеріально-технічних можливостей закладу освіти, учителя-філолога. Педагог на свій розсуд може визначати вид та зміст завдань. Необхідні рішення щодо організації освітнього процесу, зокрема з української мови, можуть прийматися рішенням методичних об'єднань учителів-філологів.

Перевірка мовних знань і вмінь здійснюється за допомогою завдань, визначених учителем (тестові завдання, диктант тощо), що залежить від змісту матеріалу, який вивчено. Диктант проводять за традиційною методикою упродовж уроку. На виконання тестових завдань відводять орієнтовно 20 - 25 хвилин уроку, решту уроку можна використати на виконання завдань для навчання аудіювання, читання мовчки (дивитися **Методичні рекомендації щодо використання тестових технологій в процесі вивчення української мови в загальноосвітніх навчальних закладах** (лист МОН України від 29.12.06 № 1/9-795)).

Середнім арифметичним оцінок за зміст і грамотність є оцінка за контрольний твір та переказ, яку виставляють в колонці з датою написання роботи (напис «Твір», «Переказ» у стовпці не роблять). **Задля виставлення загальної оцінки за письмове висловлення перевагу варто віддати оцінці за зміст!!!**

Перевірка різних видів мовленнєвої діяльності у 10 – 11 класах здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання, затверджених наказами Міністерства освіти і науки від 21.08.2013 № 1222 «Про затвердження орієнтовних вимог оцінювання навчальних досягнень учнів із базових дисциплін у системі загальної середньої освіти».

Під час оцінювання навчальних досягнень учнів з української мови іноді виникають проблемні питання, які потребують такого розв'язання:

- допущені позиційні помилки (чергування у-в, і-й) визначають як орфографічні (під час перевірки власних висловлень ЗНО це питання уніфіковано);
- за умови відсутності учня на одному зі спарених уроків під час написання контрольного твору/есе, переказу учителю рекомендуємо підготувати індивідуальне завдання для виконання його учнем упродовж одного уроку.

Увага!!! З 2019 року стала чинною оновлена редакція правопису української мови!!!

Перевірку контрольних робіт учитель здійснює в термін до наступного уроку.

Аналіз результатів контрольних письмових творів і переказів, а також контрольних диктантів учні виконують у робочих зошитах.

З метою рівномірного розподілу навантаження учнів протягом навчального року подаємо **рекомендовану у 10 – 11 класах кількість видів контролю з літератури (за класами)**. Поданий у таблиці розподіл годин є мінімальним і обов'язковим для проведення

в кожному семестрі за умови вивчення навчального предмета упродовж 70 годин. Якщо кількість годин на вивчення предмета зменшено, то необхідно пропорційно зменшити кількість кожного виду контролю. Отож учитель-словесник на власний розсуд може збільшити/зменшити кількість видів контролю відповідно до рівня підготовки учнів, особливостей класу тощо.

Обов'язкова кількість видів контролю з української літератури в 10-11 класах

Семестри	I	II	I	II
Рівні	стандарту		профільний	
Контрольні роботи у формі:	3	3	4	4
контрольного класного твору*;	1	1	1	1
виконання інших завдань (тестів, відповідей на запитання)	2	2	3	3
Уроки розвитку мовлення**	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)	2 (у+п)
Уроки позакласного читання	1	1	2	2
Перевірка зошитів	4	5	4	5

12. Кількість, призначення і перевірка учнівських зошитів.

Кількість робочих зошитів з української мови визначається за класами: у 5-9 класах – по два зошити; у 10-11 класах – по одному зошиту. Для контрольних/діагностичних робіт з української мови в усіх класах використовують по одному зошиту.

Для навчальних і контрольних видів письмових робіт використовують зошити в лінію (з позначеним берегом), які мають 18 або 24 сторінок (у 10-11 класах зошит для навчальних робіт може мати більший обсяг).

Зошити для контрольних робіт мають зберігатися в школі протягом навчального року (для конкретного класу до дати, зазначеної у відповідному документі про структуру навчального року).

Зошити для навчальних класних і домашніх робіт з української мови зазвичай перевіряють у 5-6 класах – двічі на тиждень; у 7-9 класах – 2-3 рази на місяць; у 10-11 класах – двічі на місяць. Ведення зошитів оцінюють від 1 до 12 балів. **Зверніть увагу, що за умови відсутності учня на уроках протягом місяця в колонці за ведення зошита необхідно зазначати н/о (нема оцінки).** Оцінку за ведення зошитів з української мови виставляють у класний журнал (стовпець «Зошит») щомісяця в кожному класі протягом семестру та враховують у 10-11 класах як поточну до найближчої тематичної. Цю ж оцінку доречно поставити в зошиті учня на тій сторінці, де записана остання учнівська робота, позначаючи це, наприклад, так:

Зошит – 8 балів

Під час оцінювання зошита з української мови слід ураховувати **наявність різних видів робіт** (класних і домашніх); **грамотність** (якість виконання робіт відповідно до критеріїв оцінювання); **охайність**; **уміння правильно оформлювати роботи** (дотримання вимог орфографічного режиму).

Записи в зошиті учні виконують **кульковою ручкою з синім чорнилом чи його відтінками** (для підкреслення членів речення, позначення значущих частин слова, оформлення таблиць, схем тощо використовують простий олівець); **між класною й домашньою роботами пропускають два рядки** (між видами робіт, що входять до складу класної чи домашньої роботи, рядків не пропускають). Дату класної, домашньої та контрольної роботи з української мови в оформляють так: **у першому рядку дату записують словами, а у другому – вид роботи** (класна, домашня), наприклад:

Сьоме вересня
Класна робота

У зошитах для контрольних робіт з української мови записують дату й лише назву роботи, наприклад:

П'ятого лютого
Диктант

Після заголовків, назв видів робіт крапку не ставлять.

У 10-11 класах у зошитах з української літератури можливим є й інше оформлення: у першому рядку записують вид роботи, а на березі цього рядка зазначають дату цифрами, наприклад:

Класна робота

|07.09.2021

Після заголовків, назв видів робіт крапку не ставлять.

Зразок підпису зошита:

Зошит
для робіт з української мови
учня 10 - А класу
Тернопільського навчально-виховного комплексу
«Школа-ліцей № 6 ім. Н. Яремчука»
Захарченка Сергія

Зошит
для підсумкових робіт
з української мови
учениці 11 класу
Жуківського ліцею ім. Б. Лепкого
Бережанської міської ради
Устенко Олени

Назву ЗЗСО записують відповідно до назви, зазначеної у інформаційній системі управління освітою (ІСУО). Якщо передбачено скорочену назву, то варто її використовувати.

Прізвище та ім'я учня/учениці записують в родовому відмінку однини. У кінці підпису зошита крапку не ставлять.

Неправильний запис учень повинен охайно перекреслити (а не брати у дужки, витерти гумкою, знебарвити білилом).

Записи, помітки й виправлення в учнівських письмових роботах учителю слід виконувати ручку з червоним чорнилом.

Виявлені помилки позначають так:

- **орфографічні, пунктуаційні та граматичні** помилки на вивчені вже правила підкреслюють **горизонтальною рисою** й на березі зошита у цьому ж рядку вказують тип помилки (І – орфографічна, v – пунктуаційна, Г – граматична), помилки на ще не вивчені правила виправляють, перекреслюючи їх скісною рисою (/) й надписуючи потрібну літеру чи розділовий знак, проте її не враховують при виставленні оцінки;
- **лексичні** (неточність у слововживанні, тавтологія, росіянізми тощо), **стилістичні** (стильова невідповідність чи одноманітність дібраних мовних засобів тощо) та **змістові помилки** (логічні – порушення послідовності викладу, недоречний поділ тексту на абзаци, фактичні – неправильно вказано дату, власну назву тощо) підкреслюють **горизонтальною хвилястою рисою** й на березі зошита у цьому ж рядку вказують тип помилки (Л – лексична, С – стилістична, З – змістова помилки).

Методично правильно організоване виконання й оформлення письмових робіт та їх контроль з боку вчителя позитивно впливає на формування важливих якостей особистості (відповідальності, дисциплінованості, охайності, самостійності), стимулює учня до систематичної наполегливої праці та порядку.

13 . Обсяг і характер домашніх завдань

У Санітарному регламенті для ЗЗСО зазначено, що основною метою домашніх завдань є закріплення, поглиблення і розширення знань, набутих учнями на уроці; підготовка до засвоєння нового матеріалу; формування в дітей уміння самостійно працювати; розвиток їх пізнавальних інтересів, творчих здібностей тощо.

Ефективність домашніх завдань визначає дотримання певних вимог до їх організації: розуміння учнями поставлених перед ними навчальних завдань; урахування вікових та індивідуальних особливостей школярів, їхніх пізнавальних можливостей, специфіки кожного навчального предмета, складності матеріалу, характеру завдань та ін.; формування загальнонавчальних умінь і навичок (уміння правильно розподіляти час, встановлювати послідовність виконання завдань, виділяти головне, використовувати попередньо вивчений матеріал, застосовувати наявні знання тощо).

Для визначення форми, характеру, змісту, обсягу домашніх завдань, методів їх організації необхідно враховувати специфіку навчального предмета, пізнавальні можливості учнів, їх вольові якості та уподобання тощо.

Домашні завдання можуть бути як усні, так і письмові; індивідуальні, що заохочують, стимулюють школяра до навчання, пізнання, розвивають індивідуальні здібності та інтереси дитини; групові та парні, що направлені на дослідницьку, пошукову, аналітичну роботу, співпрацю, співдружність тощо; репродуктивного, конструктивно-варіативного та творчого характеру.

Домашні завдання можна диференціювати залежно від рівня підготовки учнів, їхніх індивідуальних особливостей сприйняття, пам'яті, мислення, урізноманітнюючи при цьому зміст домашніх робіт та їх характер.

Обсяг домашніх завдань з усіх предметів має бути таким, щоб витрати часу на їх виконання не перевищували у 5-му класі – 1 години; у 6-9 класах – 1, 5 години; у 10-12 класах – 2 години. Наприклад: якщо у 5 класі за розкладом п'ять уроків, то на виконання домашнього завдання з кожного навчального предмета п'ятикласник може витратити лише 12 хвилин ($60 \text{ хв} : 5 = 12 \text{ хв}$); якщо у 10 класі за розкладом шість уроків, то на виконання домашнього завдання з кожного предмета десятикласник може витратити 20 хвилин ($120 \text{ хвилин} : 6 \text{ навчальних предметів} = 20 \text{ хвилин}$).

Не рекомендовано давати домашні завдання на канікули, вихідні та святкові дні.

Добір завдань для домашньої роботи, інструктаж щодо їх виконання (повний, стислий, конкретний тощо) учитель планує завчасно і **фіксує в поурочному плані-конспекті уроку.**

Домашнє завдання можна давати з предметів інваріантної частини навчального плану, із будь-якого розділу програми, але тоді, коли його доцільність умотивована.

Успішне виконання домашніх завдань значною мірою залежить від співпраці учителя з батьками учнів. Важливо переконати батьків у тому, що дотримання оптимального режиму виконання домашніх завдань, їхня посильна допомога і контроль за виконанням сприятимуть розв'язанню основної мети навчальної домашньої роботи. Учитель повинен знайомити батьків з основними програмними вимогами до навчальних предметів, усного та писемного мовлення школярів, повідомляти батьків про результати виконання домашніх завдань.

Давати домашнє завдання можна на будь-якому етапі уроку (допис на сторінці «Головна» блогу «Паланка словесника» від 06.05.2020).

Не припустимим є оголошення домашнього завдання під час чи після дзвінка на перерву, після уроків, оскільки воно не фіксується дітьми вповні, учні позбавлені можливості ставити запитання, а вчитель не встигає пояснити суть завдання.

Форми перевірки домашнього завдання можуть бути різними: фронтальна, індивідуальна, колективна, само-, взаємоперевірка, творча тощо.

Сучасна освіта – майбутнє вільної України!

Успішного, переможного та мирного навчального року!